

42e jaargang nr. 3 - Herfst 2021

v a n t o t

Zoys Soest

Tijdschrift van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg

Inhoudsopgave

	pag
• Voorwoord van de redactie	3
• Berichten van het bestuur	5
• Nu te zien in Museum Soest	7
• Soester bekkesnijders	9
• Op zoek naar de eerste bewoners van villa De Buitenplaats	13
• Fraude en verduistering bij de Soester Bankvereniging	21
• Buitenplaats Nieuwerhoek	27
• Wandelen in 't Gooi	40
• 100ste geboortedag van Piet Ekel	42
• Historische Cafés HVS weer van start	47
• Wetenswaardigheden	49

Historische Vereniging Soest/Soesterberg

Contactgegevens:

Steenhoffstraat 46
3764 BM Soest
info@hvsoest.nl
www.hvsoest.nl

Bestuur:

Voorzitter: Martijn da Costa
Secretaris: Henk van den Boomgaard
Penningmeester: Patrick Kuijpers
Leden: Henk Schimmel

Omslagfoto

Ingekleurde prent van Huize Nieuwerhoek, Soestdijk

Voorwoord van de redactie

Het is herfst en dat betekent dat de wereld om ons heen aan het veranderen is. De dagen worden korter, de temperaturen dalen en de natuur laat zich in zijn mooiste kleuren zien. Ook in de samenleving verandert er veel, want op het moment van schrijven worden steeds meer coronamaatregelen losgelaten. Dat biedt mogelijkheden voor het herstarten van onze activiteiten en voor fysieke ontmoetingen. Zo kon ik in september voor het eerst sinds mijn aantreden 'in het echt' vergaderen met de redactieleden van dit blad.

Dit is mijn tweede nummer als hoofdredacteur 'in den vreemden'. Als Everdingse leer ik Soest en Soesterberg al lezend steeds beter kennen. Uiteraard hoop ik dat dat voor u, als inwoners van beide plaatsen, net zo goed geldt. Overigens kwam ik er tot mijn verrassing achter dat ik meer binding heb met Soest dan ik in eerste instantie dacht. Toen ik mijn vader het vorige nummer van dit blad liet zien en hij het artikel over de bleekneusjes las, vertelde hij dat mijn oom en tante als kind ook naar vakantiekolonies in omgeving Soest gingen. Het is maar een kleine wereld wat dat betreft.

Van bekkesnijders tot bankfraude: het herfstnummer

Het herfstnummer van Van Zoys Tot Soest is gevuld met bijdragen waar u na een lange herfstwandeling lekker voor kunt gaan zitten. We beginnen deze editie met een artikel van Kees Floor. In veel dorpen en steden hebben mensen bijnamen of scheldnamen. Culemborgers heten 'blauwlappen', Amsterdammers heten 'stoepeschijters' en de inwoners van Soest worden ook wel 'bekkesnijders' genoemd. Maar waarom eigenlijk? Kees Floor beschrijft in zijn artikel waar die opmerkelijke scheldnaam voor Soesters precies vandaan komt.

Drie artikelen, één overeenkomst

Dan volgen er drie artikelen die een connectie met elkaar hebben. We beginnen met het artikel van Andries Schokker, die op zoek ging naar de inwoners van villa De Buitenplaats, waar hij tegenover woont. Die zoektocht resulteerde in een bijdrage over de familie Jansen Eijken Sluijters. Waren zij de eersten die de villa bewoonden?

In zijn zoektocht naar die eerste inwoners kwam Andries een andere eigenaar op het spoor, dhr. J.W.H. Sukkel. Toen hij dat spoor verder volgde stuitte hij op een verhaal over de opkomst en ondergang van de Soester Bankvereniging in de jaren '30. De korte geschiedenis van de bank stond in het teken van een flink schandaal. Alle reden om er een separaat artikel over te schrijven.

Dezelfde heer Sukkel komen we overigens ook tegen in het artikel van Jan de Mos. Hij schreef een bijdrage over de geschiedenis van buitenplaats Nieuwerhoek. Het artikel is de eerste in een serie over buitenplaatsen in Soest en Soesterberg. De volgende keer is Villa Colenso aan de beurt.

Piet Ekel

Tot slot staan we in dit nummer stil bij de 100ste geboortedag van Piet Ekel, die velen van u zullen kennen als Malle Pietje uit Swiebertje. In zijn bijdrage staat René van Hal stil bij wat Piet Ekel heeft betekend voor de Soester gemeenschap.

Het winternummer komt medio december uit. Wilt u graag een bijdrage leveren aan dat nummer? Stuur dan uiterlijk 21 november uw kopij naar redactie@hvsoest.nl.

Ik wens u veel leesplezier toe!

Namens de redactie,
Lucinda van Ewijk, hoofdredacteur

Berichten van het bestuur

Workshop (onderzoek) historie Soest en Soesterberg

Op 21 september 2021 heeft het bestuur een workshop georganiseerd over het doen van onderzoek naar de historie van Soest/Soesterberg en haar bewoners. Ongeveer 25 personen bezochten deze bijeenkomst. De aanwezigen waren allen geïnteresseerd in de historie van Soest/Soesterberg en hebben de workshop gevolgd om te bepalen of zij actiever op dit onderwerp ten dienste van de HVS willen zijn.

Dick van Fulpen, Wim de Kam, Hans Kruiswijk en René van Hal verzorgden de workshop en gingen onder andere in op welke informatie beschikbaar is en waar deze te vinden is. Ook gingen zij in op wat de rol van de HVS is bij het vastleggen en verspreiden van deze kennis en hoe de aanwezigen hieraan bij kunnen dragen.

Er was een positieve sfeer en er was een actieve uitwisseling van ideeën, suggesties en mogelijkheden. Belangrijk is dat hiermee een potentieel aan actieve leden ontstaat die de vier inleiders gaan ondersteunen. Het bestuur is hierover optimistisch.

Samenwerking met Stichting Comité 4 en 5 mei Soest - Soesterberg

René van Hal heeft in overleg met het bestuur het initiatief genomen tot een overleg met het bestuur van Stichting Comité 4 en 5 mei Soest - Soesterberg. Dit overleg vond op 10 september jl. plaats, helaas was ondergetekende door werkverplichtingen verhinderd. Kort samengevat zijn de uitkomsten:

- De HVS en de stichting komen tot een gezamenlijk project waarin enerzijds de ervaringen over de Tweede Wereldoorlog in Soest en Soesterberg worden geïnventariseerd en anderzijds op een toegankelijke wijze gerubriceerd en toegankelijk gemaakt voor de Soester(bergse) inwoners.
- Verder gaan we inzetten op het verzamelen van nieuwe, nog niet eerder vastgelegde ervaringen. Omdat de oorlog al 76 jaar geleden is beëindigd zal dat uitdagend worden.
- Tot slot is er afgesproken om een inventarisatie te maken van plekken in Soest waar zich belangrijke gebeurtenissen hebben afgespeeld tijdens de Tweede Wereldoorlog. Over deze plekken worden korte verhalen geschreven, die op locatie te raadplegen zijn via een QR-code.

Het voorstel wordt verder uitgewerkt in een gezamenlijk project dat wordt aangemeld bij de Rabobank voor de jaarlijkse Rabo ClubSupport-actie. Vervolgens kunnen leden van de Rabobank tussen 4 en 25 oktober stemmen op een project naar keuze. Uiteraard hopen wij op uw brede steun! De HVS heeft eerder uitkeringen uit dit jaarlijkse project ontvangen voor het uitbrengen van themanummers zoals “Het Wijkenboekje van Soest” en “Bleekneusjes”.

Omgevingsvisie

De gemeente Soest ontwikkelt op dit moment een Omgevingsvisie, waarin aandacht wordt besteed aan de ruimtelijke ordening binnen de gemeente. Omdat in de nabije toekomst keuzes verwacht worden over de inrichting van de gemeente wil het bestuur zelf ook bouwstenen aanleveren voor een eigen Omgevingsvisie. De gemeenteraad heeft begin juli de aanzet tot de omgevingsvisie vastgesteld. Nu wordt deze visie aan de burgers van de gemeente voorgelegd. Ook het bestuur van de HVS is hiermee bezig. Vóórdat de termijn van inspraak is afgelopen (13 oktober 2021) wordt deze nog voorgelegd aan de leden. Houdt dus de HVS-website in de gaten!

Start van de Historische cafés

Zoals reeds eerder aangekondigd kan het bestuur weer historische cafés organiseren. Verderop in dit nummer vindt u meer informatie over de data en onderwerpen voor de komende maanden. Weet u de opzet van het historisch café nog? Tijdens het eerste deel van de bijeenkomst staat een historisch thema of gebeurtenis centraal. Na de pauze is er gelegenheid om met elkaar te spreken onder het genot van een drankje. Ik hoop u tijdens één van deze historische cafés te mogen ontmoeten. NB: raadpleeg voor de meest actuele tijden en locaties onze website: www.hvsoest.nl

Website is het waard om te volgen!

Deze wordt zeer actueel gehouden door René van Hal. De hoeveelheid informatie wordt met de week gevarieerder, uitgebreider en interessanter. Kijk er naar en geniet van de beelden, de verhalen en de overzichten van bijeenkomsten in de regio.

Martijn da Costa
Voorzitter

Nu te zien in Museum Soest

Na een grote periode van stilstand vanwege de coronamaatregelen is Museum Soest weer geopend. Op dit moment zijn er twee wisselexposities te zien. Wilt u deze exposities bezoeken? Dan bent u van harte welkom in Museum Soest. Kijk voor de openingstijden op www.museumsoest.nl.

Expositie Glas in Lood

(tot en met 7 november 2021)

Na jaren in de zorg gewerkt te hebben was Truusje Kuenen in 2005 toe aan een nieuwe uitdaging. Ze wilde graag iets ambachtelijks en creatiefs doen. Ze vond dit in glas-in-lood. Naast het maken van eigen werk startte ze in 2008 met het geven van cursussen bij Kreativiteitscentrum De Brink in Nijkerk. Daar heeft ze in de loop der jaren heel wat cursisten wegwijs gemaakt in het ambacht van glas-in-lood. Een deel van hen raakte al snel net zo besmet met het glas-in-lood-virus als Truusje zelf.

Demonstratie in het museum
Benieuwd naar hoe het vervaardigen van glas-in-lood in zijn werk gaat? Een aantal exposanten verzorgt demonstraties in het museum op 30 en 31 oktober tussen 13:30 en 17:00 uur.

Eén van de cursisten, Rita van Rijn, bezocht twee jaar geleden Museum Soest vanwege een expositie. Ze raakte daar in gesprek met een van de vrijwilligers van het museum en bracht haar passie voor glas-in-lood ter sprake. Het idee voor een expositie was snel geboren.

Glas-in-lood is een bewerkelijke hobby, waardoor een solo-expositie in de meeste gevallen een te grote uitdaging is. Daarom dragen in totaal 18 exposanten bij aan deze expositie. Ze delen allemaal dezelfde passie voor

glas. De een valt voor het traditionele glas-in-lood dat we kennen uit kerken, de ander loopt warm voor het glas-in-lood dat we kennen uit de jaren '30 huizen, weer een ander gaat voor het vrije werk. De mogelijkheden zijn eindeloos. Met deze expositie hopen de exposanten een klein beetje van hun passie voor glas-in-lood met de bezoekers aan museum Soest te delen.

Expositie van kunstenaars Karina Wijnen (tot en met 7 november 2021)

Karina is geen onbekende in museum Soest. Bij de expositie over 200 jaar Koninkrijk – al weer enkele jaren geleden – was Karina ook van de partij om het museum bij te staan. Ze is dan ook fier dat ze weer in Museum Soest mag exposeren.

In het museum zijn twee series te zien: **de Popart-serie en de Covid-serie**. Haar Covid-serie is vorig jaar april tot stand gekomen. Een bevriende longarts (Edwin) werkt in het Meander. Een foto van hem in Covid-kleding raakte haar meteen. Karina is een gevoelsmens en ze moest er iets mee! Ze mocht zijn foto gebruiken, ze heeft een doek gepakt en is gaan tekenen. Zo is de serie van 6 portretten ontstaan.

Van de serie portretten heeft Karina mokken en ansichtkaarten gemaakt. Deze zijn te koop in het museum. Een deel van de opbrengst gaat naar Stichting Ambulance Wens Nederland.

Meer weten over Karina? Ga dan naar www.atelierlintsoest.nl

Soester bekkesnijders

In het verleden werden voor inwoners van talrijke plaatsen in Nederland minder vleierende scheldnamen gebruikt. Amsterdammers waren stoepeschijters, Amersfoorters keientrekkers en Utrechtse baliekluiwers. Ook voor de inwoners van Soest was er zo'n spotnaam; het waren bekkesnijders.¹ Waar komt deze scheldnaam eigenlijk vandaan?

Door Kees Floor

Bekkesnijden. Bron: Atlas van Stolk 10501.

Tot in de achttiende eeuw bestond er in veel delen van Nederland onder jongere, ongetrouwde boeren een barbaarse gewoonte. Tijdens de kermis daagde men elkaar of mensen van elders uit en ging men de tegenstander, vaak tegen diens zin of bedoeling, met messen

te lijf. Doel van het 'spel' was om volgens bepaalde regels het gezicht van de ander met zo'n mes-zonder-punt te verminken. Degene die in het gevecht het onderspit delfde, hield er dan veelal een snee aan over in z'n wang van zijn mond tot aan z'n oor.

De boeren konden met het ritueel hun dapperheid bewijzen. Het idee was verder dat boerinnen toekomstige partners prefereerden die hun heldenmoed aantoonbaar – want zichtbaar aan de littekens – hadden bewezen. De zogeheten bekkesnijders hingen hun messen doorgaans op bij hun voordeur of in de herberg. Als iemand, per ongeluk of met opzet en al dan niet op de hoogte van de symbolische betekenis, zo'n mes aanraakte

¹ Cornelissen, J.: Nederlandse volkshumor op stad en dorp, land en volk, deel 3. Antwerpen 1930 (op dbnl.org).

of er zelfs maar naar keek, was dat voor de uitdager al het sein voor een onontkoombaar gevecht.

Het bekkesnijden, soms ook 'gezigtkerven' of 'hoofdvechten' genoemd, geniet mede nog bekendheid door het werk van de negentiende-eeuwse schrijver Jacob van Lennep (1802-1868). In zijn roman *Ferdinand Huyck* uit 1840 belandt de hoofdpersoon in herberg De Drie Ringen in Soest. Daar plaatst

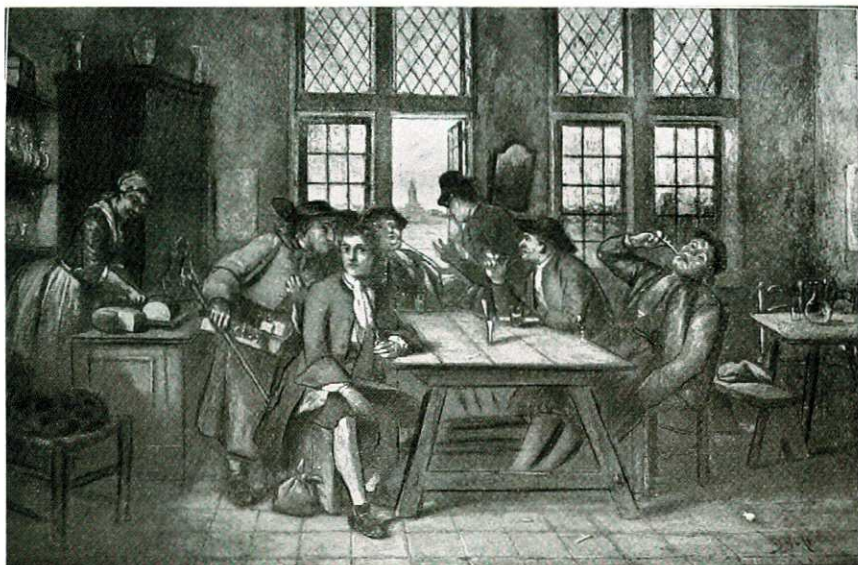
Herberg de Drie Ringen in Soest. Datering: 1875. Bron: Beeldbank Archief Eemland, fotonummer 1580.0047.

een van de aanwezigen vlak voor hem een mes in de tafel om hem zo tot een bekkesnijdersgevecht uit te dagen.

Wijdverbreid

Het bekkesnijden was overigens geen louter Soester aangelegenheid; ook elders in de provincie Utrecht en in Noord- en Zuid-Holland werd het beoefend. Hoofdonderwijzer en geschiedschrijver Jan ter Gouw meldt in zijn boek *De Volksvermaken* uit 1871 zelfs dat het gebruik voorkwam in het hele land, slechts met uitzondering van Drenthe en Twente.² Nog weer andere

² Gouw, J. ter: *de Volksvermaken*. Haarlem 1871, p564. (op dbnl.org).

Ferdinand Huyck (links vooraan aan tafel) in de herberg De Drie Ringen te Soest. De man tegenover hem heeft een mes in de tafel gestoken om hem daarmee uit te dagen tot een messengevecht. Illustratie uit de 17e editie van Ferdinand Huyck. Vervaardiger: David Joseph Bles. Bron: Wikimedia.

bronnen maken ook melding van gevallen van bekkesnijden in de beide regio's waarvoor Ter Gouw een uitzondering meende te moeten maken. Het was dus kennelijk een algemeen verbreid gebruik.

Soest is dan ook niet de enige plaats die, door auteurs die in de negentiende en twintigste eeuw over volksgebruiken schreven, in verband werd gebracht met het bekkesnijden op boerenkermessen en -bruiloften. Zo stonden bijvoorbeeld de inwoners van Oud-Gastel en van Jaarsveld³ eveneens bekend als bekkesnijders. Ook de Gooiers waren erom berucht. In Noord-Holland wordt Wervershoof genoemd als een van de dorpen waar het gebruik in zwang was en in ere werd gehouden.⁴

Bij een variant van het bekkesnijden werkte men niet met messen, maar met de vlijmscherpe rand van oude, afgesleten dubbeltjes. Dat was bijvoorbeeld het geval in Oss; de inwoners daar werden daarom naast messentrekkers ook dubbeltjessnijders genoemd. In andere plaatsen bestond de wond niet uit een

³ de-krimpenerwaard.nl

⁴ Oldenrode, G. van: Een uitstapje naar Noord-Holland. Het lees kabinet 1851, p151. (op delpher.nl).

'jaap' van mond tot oor, maar uit een kruis op de wang. Zo ging men te werk in Princenhage, waarvan de inwoners de scheldnaam kruiskoppen kregen. Kennelijk gaat het dus niet om een alleen maar Soester gebruik.

Barbaars?

Over of het hier een barbaarse gewoonte betreft, lopen de, veelal tijdgebonden, meningen uiteen. Aanvankelijk vatten sommigen het bekkesnijden op als een vorm van volksvermaak en een spel, omdat het verliep volgens vaststaande regels, er niet noodzakelijkerwijs drank aan te pas kwam en de schade meestal beperkt bleef tot een 'jaap' in het gezicht. Het 'volksvermaak' paste naadloos in de vroegere samenlevingen waarin geweld en het trekken van messen gebruikelijker en meer geaccepteerd waren dan tegenwoordig. Je kon het zien als de recentere tegenhanger binnen de boerenstand van de vroegere toernooien van de edelen.

In de loop van de tijd nam de weerstand tegen het volkse gebruik echter hand over hand toe. Men ging het bekkesnijden meer en meer zien als een barbaarse activiteit, uitgeoefend door mensen uit de lagere standen met een tekort of gebrek aan beschaving. Steeds vaker probeerde de overheid het vechtspel te verbieden, veelal echter zonder succes. In de Franse tijd werd het optreden ertegen krachtiger. In de loop van de negentiende eeuw stierf het inmiddels door nagenoeg iedereen barbaars geachte volksgebruik een zachte dood.

Tot slot

Van Lennep mag dan het bekkesnijden in zijn roman *Ferdinand Huyck* op de kaart hebben gezet als een Soester gebruik, in feite was het echter een aanvankelijk min of meer geaccepteerde, maar later door overheid en burgerij als barbaars beschouwde gewoonte die zich had verbreid over heel ons land.

Op zoek naar de eerste bewoners van villa De Buitenplaats

Jarenlang is Andries weinig geïnteresseerd in de geschiedenis van villa De Buitenplaats, schuin achter zijn huis. Maar de teloorgang van de oudste treurbeuk van Soest wekt zijn interesse in het herenhuis en zijn eerste bewoners. In dit artikel volgen we hem tijdens zijn zoektocht in de archieven.

Foto van de geknakte boom achter het koetshuis van de villa. Bron: eigen foto.

Door Andries Schokker

Vanuit mijn huis kijk ik uit op 'De Buitenplaats', een oude villa aan de Burgemeester Grothestraat 53. Een bijna onopvallend onderdeel van ons uitzicht. Jarenlang had ik weinig belangstelling voor de geschiedenis van dit huis. Dat veranderde na de teloorgang van de oudste treurbeuk van Soest. Dit gebeurde op een warme zomerdag, donderdag 13 augustus 2020. We waren

al om 7 uur buiten, genietend van een kopje thee op het balkon. Op dat moment hoorden we het geraas van vallende stenen en gebroken glas. Wat bleek, de boom was bezweken door de droogte. Een monumentale boom van ongeveer 150 jaar oud, die naar alle waarschijnlijkheid is geplant door de eerste bewoners van De Buitenplaats.

Ineens vroeg ik me af wie deze eerste bewoners eigenlijk waren. Noch de huidige bewoners van het voormalige koetshuis noch iemand uit ons straatje kon iets meer vertellen over deze geschiedenis. Ik besloot het uit te zoeken.

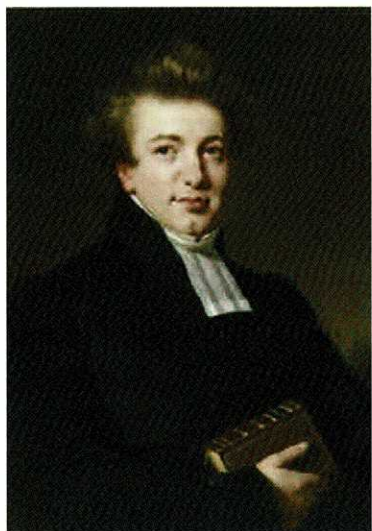
Foto met links de Buitenplaats, voorheen Noorder-Eng. Bron: archief Eemland.

Van drie percelen naar één herenhuis

Bij het raadplegen van de HISGIS-kaart (Historisch Geografisch Informatie Systeem) van 1832 ontdekte ik dat er in dat jaar nog geen sprake is van één huis. Op het perceel staan dan drie huizen, bewoond door Jacob Suik (metselaar), Jan Hilhorst (arbeider) en Johannes van Maam (dagloner). De omliggende percelen land zijn eigendom van Johannes Frederik Harderwijk, eigenaar van buitenplaats Nieuwerhoek, en Pieter Dijkman. Op de kaart van 1911 zijn deze huizen verdwenen en hebben ze plaatsgemaakt voor het Herenhuis, het koetshuis en de stallen. De Buitenplaats moet ergens in de tussentijd zijn gebouwd. In het boek *Geschiedenis en Architectuur*, geschreven door Hans Lägers en Michiel Kruidenier, lees ik dat het Herenhuis omstreeks 1880 is gebouwd. Door wie wordt niet vermeld.

Uit een korte speurtocht in het oudst te raadplegen adressenboekje van onze Historische Vereniging, die van 1924, blijkt dat aan het adres Burgemeester Grothestraat 53 de naam Jansen Eijken Sluijters is verbonden. En dan valt het winternummer van Van Zoys Tot Soest op de deurmat. In dat laatste nummer van 2020 valt bij een artikel over de drie generaties smeden in de familie Valkenet een leuke anekdote te lezen over de heer Eijken Sluijters.

De familie was duidelijk meer dan de vele zomergasten, zij waren verbonden aan ons dorp. Dat leidt tot twee prikkelende vragen: wie waren deze mensen en waren zij misschien de eerste bewoners van de Buitenplaats?

ds. Diederich Jansen
Eijken Sluijters. Bron:
GENI.

De familie Jansen Eijken Sluijters

Voor een antwoord op de eerste vraag is een stukje voorgeschiedenis noodzakelijk. In 1756 wordt in het Duitse Wiarden, nabij Hannover, Tjarck Jansz van Eijke geboren. Hij wordt schipper en trouwt in Haarlem met Hester Smit. Bij de doop van zijn kinderen verandert hij de achternaam in Jansen Eijken. Jaren later voegt zijn derde zoon Diederich (geb. 1798) daar de naam Sluijters aan toe, geïnspireerd op de achternaam van zijn opa Euke Johannsen Schlüter. Het levert een unieke combinatie op; iedereen die vandaag de dag de achternaam Jansen Eijken Sluijters draagt is gegarandeerd een nazaat van deze Diederich.

Diederich huwt drie keer. Zijn eerste echtgenote was Adriana Heusges. Zij trouwden in Doetinchem en kregen vijf kinderen. De eerste drie worden in Bodegraven geboren: Maria Rebecca (1823), Tjark (1825) en Johannes Matheus (1826). Een jaar later, op 21 april 1827, vertrekt het gezin naar Paramaribo, Suriname. Diederich wordt daar namelijk predikant bij de Evangelische Lutherse gemeente. In Paramaribo wordt in 1828 dochter Henriette Elisabeth geboren en op 22 maart 1830 volgt Johannes, de derde zoon en onze toekomstige dorpsgenoot. Zijn geboorte werd zowel lokaal als in Nederland bekend gemaakt.

Heden avond, ongeveer elf ure, beviel door Gods goedheid zeer voorspoedig van eenen ZOON ADRIANA HEUSGES, hartelijk geliefde Echtgenoot van
Paramaribo D. **JANSEN EIJKEN SLUIJTERS**,
den 22 April 1830. Leeraar bij de Ev. Lut. Gemeente.

Aankondiging van de geboorte van zoon Johannes op 19 juni 1830 in de Rotterdamse Courant.

Nog hetzelfde jaar, op 19 november, overlijdt Adriana. Diederich hertrouwt in 1833 met Anna Catharina Geijer, maar zij overlijdt een paar jaar later in 1837. Zijn derde huwelijk vond in Amsterdam plaats in 1840 met Eleonora

Sophia van Santen. Ze krijgen een dochter, Adriana Anna Catharine, maar het huwelijk is van korte duur. Diederich overlijdt op 20 mei 1841 in Amsterdam, waar hij aan de Herengracht woonde. Johannes is op dat moment 11 jaar oud.

Predikant en slaveneigenaar

Door zijn huwelijk met Anna Catharina Geijer wordt Diederich eigenaar van zes plantages in Suriname: Geijersvlijt, Ornamibo, La Prosperité, Livorno, Johanneshoop en Meindertshoop. Inherent aan het eigenaar zijn van een plantage is dat je ook eigenaar bent van de slaven die daarop werken. Vandaag de dag is de slavernij een beladen stuk geschiedenis dat we nog lang niet naar behoren hebben afgerond, maar destijds was het zelfs voor een predikant een normale zaak. In ieder geval in dat deel van ons rijk.

In 1863 werd de slavernij in Suriname en het Caribisch gebied afgeschaft. Slaven werden voortaan betaald, maar moesten nog wel tien jaar lang op de plantages blijven werken. De voormalige eigenaren kregen van de overheid een compensatie voor het door hen geleden verlies. De erven van Diederich ontvingen een bedrag van f 174.300,- voor hun 707 voormalige slaven. Eén van de erven was Johannes, de derde zoon en onze hoofdpersoon in dit verhaal.

De plantages en de financiële compensatie stelden de familie Jansen Eijken Sluijters in staat om een luxeleven te leiden. E. J. Bartelink was tussen 1864 en 1867 directeur van plantage Geyersvlijt. In zijn boekje *Hoe de tijden veranderen* beschrijft hij:

'De familie leefde op grooten voet en spreidde een ongehoorde weelde ten toon. Zij waren met de grooten van het land op goeden voet en deze kwamen er met hunne dames geregeld op de plantage logeeren. De plantage had een stapel van 200 stuks rundvee. Een Hollandsche boer was uitgekomen om daarvoor te zorgen. In 1867 vertrokken tot mijn groote spijt de beide families Eyken Sluyters [Diederichs oudste zonen Tjark en Johannes Matheus, red.] naar Europa.'

Van Amsterdam naar Soest

Johannes is inmiddels volwassen en commissionair (tussenpersoon)

van beroep. In 1853 was hij samen met J.J. van Santen vennoot in de buitenlandse commissiehandel, vanaf 1862 werd het een familiezaak. Johannes trouwde in 1854 met Maria Catharina de Burlett. Zij is geboren op 4 december 1831 in Amsterdam als dochter van Everard de Burlett en Adriana Elisabeth Henriette Tack.

Johannes en Maria Catharine stichten een flink gezin en hebben het goed. Uit de inschrijving van de familie in Amsterdam op 28 november 1867 krijgen we een indruk van de omvang van zijn gezin. In hun huis aan de Prinsengracht woonden zij samen met hun elf kinderen, twee familieleden en tien dienstbodes. De kinderen zijn allemaal in Amsterdam geboren, op twee na, die in het toenmalig zomerverblijf in Doorn het levenslicht zagen.

- Maria Rebecca (Amsterdam, 3 juni 1857)
- Juliana Maria (Amsterdam, 17 juni 1858)
- Tjark (Amsterdam, 15 maart 1859)
- Johannes Didrich (Doorn, 1 juni 1861)
- Maria Catharina (Amsterdam, 27 juni 1863)
- Adriana Elisabeth Henriette (Doorn, 9 juni 1864)
- Everardina (Amsterdam, 21 augustus 1865)
- Johannes Mattheus (Amsterdam, 28 november 1867)
- Adriaan (Amsterdam, 8 juni 1870)
- Henriette Elisabeth (Amsterdam, 1 maart 1873)
- Diderich Johannes (Amsterdam, 8 februari 1875)

Op 10 mei 1898 werd het echtpaar ingeschreven in de gemeente Soest. Het adres waar zij zich op inschreven: Soestdijk 25 / Burgemeester Grothestraat 53. Bij hun inschrijving woonden er nog relatief veel kinderen in huis. Veel van hen vertrokken binnen enkele jaren weer naar Amsterdam. Johannes, inmiddels 68 jaar, leek zijn leven niet langer te willen slijten in de drukke hoofdstad. Hij bleef in Soest wonen, net als veel andere welvarende Amsterdammers.

De zoektocht naar die eerste bewoners

Was Johannes de eerste bewoner van De Buitenplaats? Daar lijkt het niet op. Johannes en zijn vrouw Maria Catharine gaan wel op het adres wonen, maar dat is pas in 1898, 18 jaar na de vermoedelijke bouw van de villa.

Overlijdensadvertentie van Johannes Jansen Eijken Sluifers in de Gooi en Eemlander. Bron: Gooi en Eemlander, 13 april 1907.

Grafsteen van Johannes Jansen Eijken Sluifers, Maria Catharina en Tjark. Bron: eigen foto.

Maria Catharine overlijdt vrij snel daarna, in 1900. Johannes overlijdt op 12 april 1907, 76 jaar oud. Volgens de site Het Groene Graf is Johannes in Soest 'rondom de kerk' begraven. En inderdaad, rechts van de kerk, geplakt tegen de gevel, vond ik een steen met de namen van Johannes, Maria Catharina en hun zoon Tjark. Dochter Maria Rebecca, de weduwe van IJzaak Siepmann van den Berg, staat rond die tijd als hoofdbewoner van De Buitenplaats vermeld. Zij woonde al rond 1880 in Soest. Op 14 mei werd zij ingeschreven op het adres Lange Eind A20, dat veranderde in A25 en A95. Bij haar laatste niet-gedateerde inschrijving aan Soestdijk A35 wordt ook haar vader als huisgenoot vermeld, vermoedelijk na het overlijden van zijn vrouw. Later volgt een verhuizing naar de Molenweg (Julianalaan).

Het spoor via de adresboeken

Johannes lijkt dus niet de eerste bewoner van het huis te zijn geweest. Maar wie dan wel? Wellicht bieden de adresboeken uitkomst. We beginnen met het adresboek uit 1924. Daarin staat vermeld dat de weduwe J.D. Jansen Eijken Sluifers, de huishoudster mej. E. Bangert en dienstbode mej. J.C.E. Reichtholdt op nummer 53 wonen. De initialen J.D. verwijzen Johannes Didrich, de zoon van Johannes en Maria Catharine. Hij trouwt op 5 november 1885 met Alida Louise Jarman en komt op 16 april 1896 vanuit Bloemendaal in Soest wonen, samen met

zijn vrouw en zoon Johannes Diederich. Het adres in Soest is Lange Eind A29 / Soestdijk A29 / Rijksstraatweg A45 / Burgemeester Grothestraat 53; vier aanduidingen van hetzelfde adres!

Na het overlijden van Johannes Didrich in 1908 – hij is dan 46 jaar oud – wordt zijn vrouw Alida dus hoofdbewoner van De Buitenplaats. Ze overlijdt op 25 januari 1951 in Baarn, 92 jaar oud. Door haar inschrijving in Den Haag weten we dat zij op 19 april 1931 uit Soest is vertrokken. Uit de adresboeken weten we dat zij in 1924 en 1930 aan de Burgemeester Grothestraat 53 woonde en in 1946 en 1948 op het adres Parkstraat 2 in Baarn.

Mevr. Eijken Sluijters, villa
Noorder-Eng te Soest vraagt
tegen Mei een zeer bekwame
KEUKENMEID
of NOODHULP, bekend met
Wecken van groenten en een
Werk-Tweede meisje
voorz. van zeer goede getuigen
Brieven mevr. Eijken—Sluijters,
Hotel Bellevue, Den Haag.

*Wervingsadvertentie voor
twee hulpen uit naam van
mevr. Eijken-Sluijters. Bron:
Gooi en Eemlander, 3 maart
1928.*

Wie wanneer waar woonde blijft een zoektocht. De familie pendelde veel. Zij verbleven op verschillende adressen, zo blijkt uit deze advertentie. Daarin vraagt mevrouw Eijken Sluijters uit Soest om twee hulpen. De brieven mogen naar Hotel Bellevue in Den Haag.

Waar ze ook woonden, het verblijf van de familie in Soest bleef niet onopgemerkt. Via Verdwenen Soest valt te lezen: 'De allereerste autobezitters van Soest waren de heer P.A. van Hengstum en de heer Eijkensluijter die in villa "Noordereng" aan de Burgemeester Grothestraat woonde. Het besturen van de auto liet hij over aan zijn chauffeur de heer Verkerk.'

Burgemeester Jansen Eijken Sluijters

Ook het achtste kind van Johannes en Maria Catharine, Johannes Mattheus, heeft in Soest gewoond. Zijn beroep is handelsagent. Hij trouwt Sophia Petronella de Vries op 5 november 1896. Uit de huwelijksakte blijkt dat zijn ouders op dat moment nog in Amsterdam wonen. Eén van hun getuigen is broer Johannes Didrich, hij woont op dat moment in Soest. Het eerste kind van Johannes Mattheus, zoon Johannes, is op 29 september 1897 in 's Gravenhage geboren, hun tweede Nicolaas op 11 juni 1900 in Wassenaar. Op 25 april 1913 is Johannes Mattheus in Den Haag overleden.

Installatie van Johannes Jansen Eijken Sluijters als burgemeester van Ellewoutsdijk in 1931. Naast hem staat zijn vrouw Wilhelmina Frederika Korthals Altes. Bron: GENi.

Uit de archieven blijkt dat kleinzoon Johannes de familieband met Soest niet vergeten is. Hij vestigt zich ook in Soest; uit een adreskaart blijkt dat hij op 5 september 1919 is uitgeschreven in Den Haag met als nieuwe vestiging Soest. Daar was hij vrijwillig ter secretarie van de gemeente Soest. In 1925 is benoemd tot burgemeester van Ellewoutsdijk (tot 1931), daarna wordt hij burgemeester van Diepenheim (tot 1945). Hij is gehuwd met Wilhelmina Frederika Korthals Altes, en is ex-man van Marie Johanna Lodder.

Wie het weet mag het zeggen

Na een lange speurtocht staat vast dat de familie Jansen Eijken Sluijters in villa De Buitenplaats heeft gewoond. Dat één van hen, de oudste dochter Maria Rebecca, rond de geschatte bouwdatum van 1880 al in Soest woonde staat ook vast. Maar of zij opdracht gaf voor de bouw van de villa? Dat blijft een onbeantwoorde vraag. Wie het weet mag het zeggen.

Fraude en verduistering bij de Soester Bankvereniging

Als zoon van een schilder een eigen bank oprichten. Niet bepaald een voor de hand liggende keuze, maar het is precies wat Johannes Wilhelmus Hendrikus Sukkel deed. Op 1 maart 1929 zag zijn Bankierskantoor Sukkel & Co het levenslicht. In zijn vijfjarig bestaan vormde de bank het toneel van een flink schandaal. Alle reden voor Andries Schokker om er een artikel aan te wijden.

Door Andries Schokker

In mijn zoektocht naar de geschiedenis van villa De Buitenplaats ('De Noorder-Eng') ging het eigendom van dit buiten van de familie Jansen Eijken Sluijters in 1930 over naar de heer J.W.H. Sukkel. Een nieuw hoofdstuk in de geschiedenis van het pand. Het is een korte periode, maar hij wordt gekenmerkt door bankfraude. En dat in Soest! Bijzonder genoeg om er een afzonderlijk verhaal van te maken.

Spaarzin

Op de lagere school plakte ik zegeltjes met de afbeelding van een bij op een spaarkaart. Tenminste, zo herinner ik het mij, u misschien ook nog wel. Als de spaarkaart vol was volgde de triomfantelijke tocht naar de bank om deze met tien procent extra bij te laten schrijven op mijn spaarbankboekje van de Rijkspostspaarbank. Zo werd mij als kind spaarzin bijgebracht. Toen had ik nog het volste vertrouwen dat mijn spaarcentjes veilig waren en langzaam groeiden. Dit vertrouwen heb ik lang bewaard en verdween pas veel later, na faillissementen van bijvoorbeeld de DSB bank. Toen kwam het besef dat banken, groot en klein, om kunnen vallen.

In westerns krijg je het beeld voorgeschoteld van boeven die de bankkluis plunderden. Maar we weten dat banken ook van binnenuit beroofd kunnen worden. Dat laatste lijkt het geval te zijn geweest in ons dorp. Reden om eens een poging te wagen de opkomst en neergang van de lokale Soester Bankvereniging zo goed als mogelijk te reconstrueren.

De zoon van de schilder

Het verhaal begint bij de oprichting van Bankierskantoor Sukkel & Co op de Burgemeester Grothestraat 19 in Soest. Op dat adres woonden Gijsbertus Sukkel (schilder) met zijn vrouw Maria Anna Rothschenk. Zij kregen acht kinderen, waarvan er twee helaas jong zijn gestorven. Van de zes overgebleven kinderen zijn drie zonen gezamenlijk een schildersbedrijf gestart. Eén zoon startte een kleermakersbedrijf, de dochter huwde een timmerman. En Johannes Wilhelmus Hendrikus, de jongste zoon, richtte een bankbedrijf op.

Advertentie voor de Soester Bankvereniging v.h. Sukkel & Co. in de Soester Courant. Bron: De Soester, 11 februari 1931.

Het huis van de familie Sukkel aan de Burgemeester Grothestraat. Bron: archief Eemland.

Hoe kwam Johannes Wilhelmus Hendrikus, geboren op 10 januari 1903, aan de ambitie om een eigen bank te beginnen? Dat weten we niet. Hij vloede in ieder geval niet voort uit een familietraditie. Het adressenboek van 1930 vermeldt nog dat hij kantoorbediende van beroep is. Het is daarmee waarschijnlijk dat hij het vak in de praktijk heeft geleerd.

Dan rijst de vraag: kon iemand zomaar een bank beginnen? Voor deze vraag heb ik onder andere contact opgenomen met De Nederlandsche Bank. Om daar te ontdekken dat er tot aan de Wet Toezicht Kredietwezen (1952) formeel niets geregeld was. Ook het bankboek 1930, een uitgave van De Telegraaf, biedt geen uitkomst. In tegendeel, daarin wordt geklaagd dat ook de grote banken weinig inzage bieden, waardoor een op wetenschap gefundeerd beleid moeilijk realiseerbaar is.

De oprichting

Om meer te weten over deze zaak heb ik een bezoekje gebracht aan het Utrechts Archief. Daar kon ik de stukken uit het handelsregister van de Kamer van Koophandel Amersfoort inzien. De bank is opgericht op 1 maart 1929

als Bankierskantoor Sukkel & Co. Vennoot was Gijsbertus Sukkel, zijn vader, met de voorwaarde dat alleen Johannes gerechtigd is om te handelen. De zaken lopen goed, want in november 1930 wordt een jongste bediende gezocht. De broer van Johannes, Hermanus (de kleermaker), werd vanaf 19 februari 1931 procuratiehouder met beperkte handelingsbevoegdheid, namelijk alleen voor het filiaal in Soesterberg op de Rademakerstraat 7. Op 15 augustus van dat jaar eindigden zijn werkzaamheden alweer door ontslag. Tegen die tijd is de bank al van naam veranderd. Hij heet nu de 'Soester Bankvereeniging', voor alle bank- en effectenzaken.

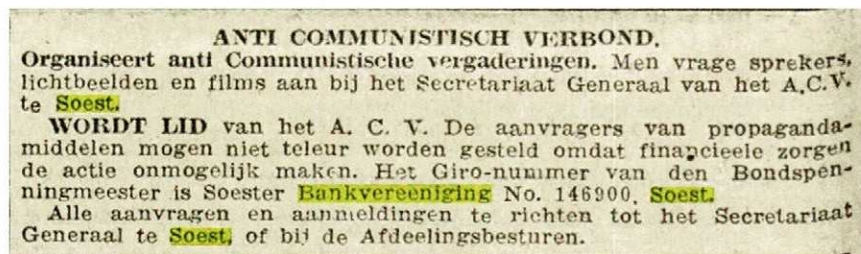
Aankoop van De Buitenplaats

Op 30 juni 1931 stapte Johannes in het huwelijksbootje met Geertruida Johanna Wilhelmina Wehmann, geboren 20 juni 1895 in Amsterdam. Zij is de dochter van Frederik Hendrik Wehmann, instrumentenmaker van beroep, en Helena Christina van der Velden.

Als getrouwde ondernemer wordt het tijd om de vleugels uit te slaan, met een eigen huis en ruimte voor zijn kantoor. Johannes koopt de villa "Noorder-Eng" / De Buitenplaats. Dat was geen onaanzienlijke aankoop, want hij kocht een villa met koetshuis, stallen en veel grond. Daarvoor moest hij een lening aangaan van f 15.000,- bij de Nederlandse Hypotheekbank te Veendam.

Meer dan bankzaken alleen

Over wat Johannes buiten zijn werkzaamheden als bankier en medevennoot doet is niet veel terug te vinden, maar wat we vinden is wel bijzonder. Johannes blijkt namelijk mede-initiatiefnemer en penningmeester van een bijzondere vereniging: het Anti Communistisch Verbond. Deze had tot

Advertentie van het Anti Communistisch Verbond. Bron: De Soester, 10 september 1932.

doel om de christelijke waarden tegen het oprukkende communisme te verdedigen. Deze beweging is vanuit Soest uitgegroeid tot een landelijke organisatie met meerdere lokale verenigingen. Oud legerkapitein H.A. Stork was de stuwende kracht achter het Anti Communistisch Verbond. Het was geen politieke organisatie, zij was enkel gericht op het beteugelen van de opkomst van het communisme. Of, zoals een socialistisch blad schamper vermeldde, het gevuld houden van eigen brandkast.

BIOSCOOP IN SOEST.

In verband met de oprichting van een N.V. tot Exploitatie van een Bioscoop-theater (Bioscoop, Concert- en theaterzaal), worden belangstellenden verzocht zoo spoedig mogelijk hun naamkaartje te willen doen toekomen, aan de Soester Bankvereniging v.h. Sukkel en Co., Burg. Grothestraat, zulks ten behoeve van de totstandkoming van het consortium.

Oproep tot deelname aan de oprichting van een bioscoop-theater in Soest. Bron: De Soester, 17 januari 1934.

Naast zijn activiteiten voor de vereniging vinden we nog een andere bezigheid. In januari 1934 treffen we een artikel aan in De Soester, gericht aan zijn dorpsgenoten waarin door Johannes wordt opgeroepen om deel te nemen aan de exploitatie van een bioscoop/ theater/ concertzaal in Soest.

Ten slotte komen we de naam van Johannes nogmaals tegen, en wel in

verband met de opening van een confectie- en manufacturenzaak in Soest. In het Amersfoortsch Dagblad van 19 maart 1932 wordt de opening van de zaak aan de Burgemeester Grothestraat 11b vermeldt. Het gaat om een vennootschap met twee vennoten, namelijk de gebroeders Hermanus en Johannes Sukkel. Uit de archiefstukken blijkt dat Hermanus van 2 januari 1926 tot 31 december 1967 in het handelsregister staat ingeschreven als kleermaker. Daarnaast stapt hij op 22 februari 1932 samen met broer Johannes dus in de verkoop van confectie en manufacturen. Er zijn twee voorwaarden vermeld: voor alle handelingen is de handtekening van beide vennoten vereist en alle verliezen zijn voor H.J. Sukkel. Hermanus eindigde dit vennootschap vanaf februari 1934, het jaar waarin de Soester Bankvereniging ten val komt.

Een abrupt einde van de onderneming

Of het kwam omdat Johannes de lat te hoog had gelegd of omdat de economische situatie in Nederland was verslechterd weten we niet. Hoe dan ook Johannes liet zich verleiden tot frauduleuze handelingen en

verduistering van geld. Hij liep tegen de lamp omdat hij de aandacht op zich vestigde. Hij viel op met zijn flamboyante levensstijl, waarvan men afvroeg hoe Sukkel deze uitgaven kon financieren. Johannes pronkte met andermans veren en dat gaat vroeg of laat fout.

Fraudes houden aan.

Verduistering bij de Soester Bankvereniging.

Directeur meldt zichzelf aan.

Dinsdag j.l. heeft de heer J. H. W. S., directeur van de Soester Bankvereniging v.h. Sukkel & Co., te Soest, zich persoonlijk aangemeld bij de justitie te Utrecht inzake verduistering van onder zijn beheer zijnde gelden. Het laatste jaar deed hij zaken voor zichzelf. De heer H. is Dinsdag in arrest gehouden op eigen verklaring.

De justitie heeft de zaak in onderzoek. Het parket kwam onmiddellijk ter plaatse en heeft alles verzegeld. Woensdag zijn twee accountants gekomen om de boeken na te zien. Het staat thans vast, dat van verduistering sprake is. Vermoedelijk is een aantal mensen gedupeerd. De gedragingen van den heer S. gaven den laatsten tijd aanleiding tot het vermoeden, dat de zaken door hem niet met den noodigen ernst werden behandeld.

Berichtgeving over de arrestatie van Johannes Sukkel. Bron: De Gelderlander, 9 april 1934.

In 1934 wordt Johannes gearresteerd en vervolgd wegens verduistering. Zijn spaarders werden voor f 15.000,- benadeeld. Daarvoor belandde Johannes in het gevang. Zijn villa De Buitenplaats werd op 21 juni 1934 geveild voor circa f 14.000,- ten behoeve van de hypotheekbank uit Veendam. De gedupeerde spaarders zagen hun geld niet meer terug.

Op 19 maart 1935 is op basis van het vonnis van de arrondissementsrechtbank van Utrecht het faillissement over de bank uitgesproken.

Verbazingwekkend is dat het tot 5

februari 1952 duurde voordat de bank formeel werd uitgeschreven door de kamer. Dit gebeurde pas nadat uit navraag bij de Soester politie bleek dat de bank niet meer actief was.

Hoe het verder ging

De vrouw van Johannes, Geertruida, verlaat Soest in 1934 om terug te keren naar Amsterdam. Zij trekt aanvankelijk in bij haar weduwe geworden moeder. Na de hereniging met Johannes wonen ze op diverse adressen in Amsterdam om uiteindelijk te landen op de Pieter Aertszstraat 59, twee hoog. Johannes lijkt zijn beroep als kantoorbediende weer opgepakt te hebben. Zijn naam komen we nog een keer tegen in een politiebericht naar aanleiding van een aanrijding (per fiets).

Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft Johannes zich in het nest van de NSB gevleid. Naar zijn motieven kunnen we alleen maar gissen. Opvallend is dat hij zich registreert onder een andere naam. In de lijst van NSB-leden van 1941 staat ene Jan Sikkel geregistreerd, met hetzelfde adres en dezelfde geboortedatum. Saillant detail is dat Johannes met deze naamwisseling vermoedelijk ongewild en onbewust de naam van een vooroorlogse communistische activist heeft aangenomen.

Op 18 februari 1975 treffen we in Het Parool een mededeling van het overlijden van G.J.W. Wehmann, echtgenote van J.W.H. Sikkels aan. Er was inmiddels een 's' aan de achternaam toegevoegd, een jaar eerder formaliseerde hij deze naam. Op 11 juli 1983 verhuisde Johannes naar een duplexwoning op de Van 't Hofflaan 85 in Amsterdam. Op 1 november 1990 overlijdt Johannes Wilhelmus Hendrikus Sikkels, voorheen Sukkel. Hij werd 87 jaar oud.

Nawoord

De medevenoot van de Soester Bankvereniging, vader Gijsbertus, is getuige geweest van de korte geschiedenis van de bank. Advocaten van de gedupeerden hebben vergeefs gepoogd om hem te koppelen aan de gebeurtenis. Duidelijk was dat hij part noch deel had hieraan, ook in juridische zin niet. Gijsbertus overleed in 1941. De kans om dit bijzondere verhaal te duiden via directe nabestaanden, zoals kinderen of kleinkinderen, is helaas niet voorhanden. Zowel Johannes als zijn broer Hermanus zijn, voor zover ik dat kan nagaan, kinderloos gebleven.

Buitenplaats Nieuwerhoek

De wijk Soestdijk heeft vele buitenplaatsen gekend, gelegen in een parkachtig landschap. In een serie artikelen beschrijven Jan de Mos en René van Hal de geschiedenis van een aantal van deze huizen. Na eerder hotel Trier¹, komt nu de buitenplaats Nieuwerhoek aan bod, een 'schoon gelegen villa met uitgebreide gronden' verzezen op de plek van een oude boerderij.

Door Jan de Mos, in samenwerking met René van Hal

Johannes Frederik Harderwijk (bewoner 1810-1841)

De buitenplaats Nieuwerhoek is rond 1810 gesticht door de rijke Amsterdamse bierbrouwer Johannes Frederik Harderwijk. Hij had het bouwland met een oude boerderij gekocht van Richarda (Rijkje) Klaasse Pannekoek (1755-1835), weduwe van Theodorus (Dirk) Rutgerse de Beer (1737-1805). Het buurtje heette toen "Het Hoekje". De nieuwe buitenplaats kreeg toepasselijke de naam "Nieuwerhoek" en werd door Ds. Bos als volgt omschreven:

"Het was vroeger, en dat kan men vele jaren later aan het achterhuis nog zeer goed zien, eene boerderij geweest, waar naar de zijde van den openbare weg een herenhuis voorgebouwd was. Het front van het huis was gekeerd naar den Lazarusberg, en aan die zijde twee verdiepingen hoog, en zes ramen breed; diezelfde verdiepingen waren naar de zijde van Soestdijk twee ramen breed. Dan volgde, nog meer naar Soestdijk heen, en een weinig achteruit springende, de hoofdingang van het huis en drie ramen er naast; dit gedeelte had geene bovenverdieping; en in dezelfde lijn; doch zonder ramen en deuren naar den zijde van den straatweg, was het koetshuis, met stalling voor vier paarden, en een koetsierswoning. Eene aardige tuinmanswoning was afzonderlijk gebouwd, in de hoek van de plaats naar de zijde van Soest doch met het vrije uitzicht op den straatweg en den Engh; tusschen het Huis en het tuinmanshuis was de ingang voor de rijtuigen."

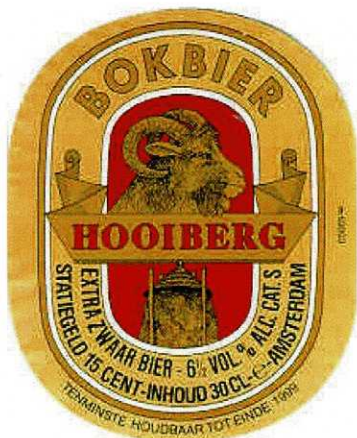
¹ Van Logement Ubbink tot Hotel Trier Soestdijk, René van Hal, VZTS, nr. 1, lente 2021.

De fraaie tuin met vijverpartij werd aangelegd door de beroemde tuinarchitect Zocher. Zocher was daarvoor in 1803 ook al de tuinarchitect van de buitenplaats Hofslot en daarna in 1815 van paleis Soestdijk.

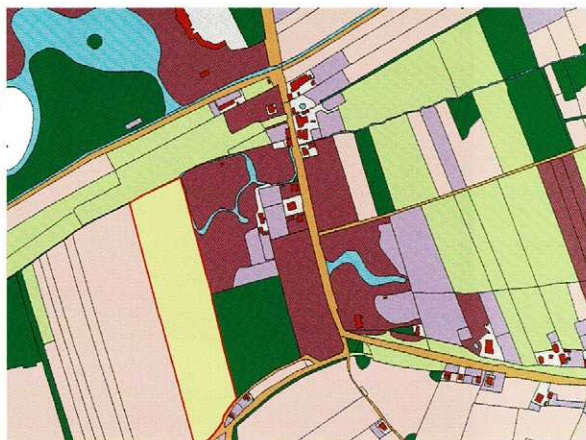
Fredericus Johannes Harderwijk (16 juni 1752 Amersfoort - 25 augustus 1841 Amsterdam), was bierbrouwer en later rentenier te Amsterdam. Hij was de zoon van Gijsbertus Harderwijk (expediteur van Hessengoederen, raad, schepen burgemeester van Amersfoort, regent OLV-kapel Amersfoort) en Johanna Louisa van Zetten. Hij is in juni 1783 te Schiedam (OT 12 juni 1783 Amsterdam), getrouwd met Margaretha Post (18 november 1764 Maasland - 13 november 1825 Amsterdam). Uit dit huwelijk zijn negen kinderen geboren.

Hij werd in 1776, op 24-jarige leeftijd, benoemd tot mededirecteur van de Amsterdamse brouwerij De Hooiberg. In 1783 werd hij benoemd tot directeur en voor een klein deel mede-eigenaar (13/256). Onder zijn leiding groeide de brouwerij uit tot de grootste van Holland, met ruim 18 procent van de totale bierproductie. Na zijn pensionering in 1820 werd hij opgevolgd door zijn oudste zoon Gijsbertus Harderwijk (1786-1840). In 1855 werd het compagnonschap van de brouwerij omgezet in een NV. De drie dan nog in leven zijnde erfgenamen van wijlen Frederik Johannes Harderwijk zijn daarbij betrokken, elk voor een derde van het aandeel(tje) (Staatscourant). Die erven zijn: dochter Johanna Louisa Harderwijk (Amsterdam, 10 maart 1790 - Soest, 18 september 1861), ongehuwd, grondeigenaresse, wonende op den huize Nieuwerhoek in de gemeente Soest; dochter Margaretha Harderwijk (27 februari 1795 Amsterdam - 1884 Soest), getrouwd met Johannes Nicolaas Berkhoff, steenkoper; en kleindochter Hendrica Petronella Berg de enige dochter en enige erfgename van wijlen vrouwe Anna Petronella Harderwijk (1 mei 1788 Amsterdam - 10 april 1850 Utrecht), in leven echtgenoot van Nicolaas Antonie Berg.

Omdat latere investeringen in de brouwerij niet de gewenste resultaten opleverden zochten de eigenaren naar een koper. In 1864 koopt Gerard Adriaan Heineken de brouwerij van de aandeelhouders. In 1868 werd de brouwerij aan de Nieuwezijds Achterburgwal gesloten en verplaatst naar de Buitensingel, de huidige Stadhouderskade. Pas na de verhuizing werd op 11 januari 1873 de Heineken's Bierbrouwerij Maatschappij officieel opgericht.

Bokbier Hooiberg van Heineken.

Kadasterkaart 1832, Nieuwerhoek en land in eigendom van de heer Harderwijk (H), (HV 1841 de buitenplaats Vrede(n)-hof(f)).

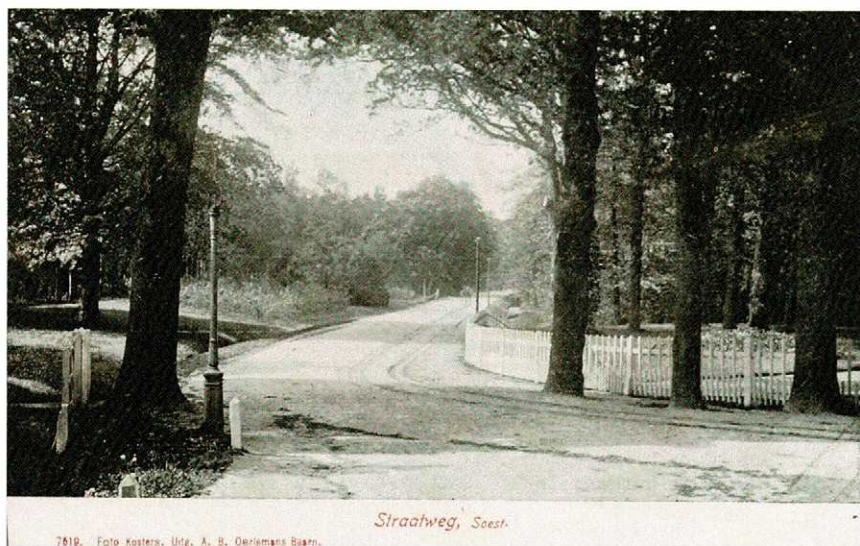
Heineken is daarna uitgegroeid tot wereldleider. Heineken heeft nog wel enige tijd bokbier verkocht onder de oude naam Hooiberg.

Fredericus Harderwijk bezat meer onroerend goed in Amsterdam, maar kocht ook grote delen (toen nog onbebouwd) land bij in Soestdijk. Uit de kadasterkaart uit 1832 blijkt dat hij veel grond om zijn buitenplaats in het bezit had verzameld, aangeduid als “plezierbosch met bouwland”. Ook bezat hij onroerend goed aan de toenmalige Molenweg (de huidige Julianalaan). Daar bood hij in 1838 een huis met grond te koop aan om te slopen.

Harderwijk bezat niet alleen veel grond, hij was ook medeaandeelhouder van de in 1815 opgerichte particuliere onderneming voor de aanleg van de straatweg van Naarden naar Amersfoort². Zo kon hij zijn zomerverblijf beter bereiken met zijn koets. Nieuwerhoek lag enigszins verscholen aan deze straatweg, later in de bocht van de Vredenhofstraat, Nieuwerhoekplein en Burgemeester Grothestraat.

Op de volgende pagina staat een afbeelding van de Rijksstraatweg uit circa 1900 zien we de rails van de paardentram, die van 1895 tot 1924 reizigers van Soest naar Baarn vervoerde en terug. Rechts het hek rondom de villa “Nieuwerhoek”.

² Zie: Tolwegen in Soest en Soesterberg in de 19e eeuw, Jan de Mos en René van Hal, VZTS nr. 2, zomer 2021.

Straatweg, Nieuwerhoek, circa 1900. Bron: AE.

Uit ongeveer dezelfde periode stamt de volgende foto van de villa Nieuwerhoek.

Huize Nieuwerhoek, 1890-1900 Bron: AE.

Erven Harderwijk (bewoners 1841-1884)

Na het overlijden van Fredericus Harderwijk in 1841 wordt een deel van zijn grond verkocht, het gaat om een perceel bouwland samen met een perceel dat als volgt wordt omschreven:

“De bijzonder aangenaam, met smaak in den laatsten stijl aangelegden GROND der Hofstede , vroeger bekend onder den naam van Vredenhoff, thans genaamd en uitmakende dat gedeelte der Hofstede, genaamd Nieuwerhoek, met het zich daarop bevindende wel geordonneerd Koetshuis, Stalling voor 5 Paarden, Tuinmanswoning, Koepel, sierlijk gebouwde Bruggen, Menagerie, uitgebreide Broeijerij, met gemetselde Druiven- en Perzikenkasten, Moestuin, Boomgaard, Bosschen, Lanen, Waterwerken, hoog opgaand Geboomte, Engelsche Partijen, Bepoot- en Beplantingen, van drie zijden gedeeltelijk door rasterwerken omgeven, en alle staande en gelegen te Soestdijk, aan den Straatweg naar Amersfoort, door het Tolhek.”

Het stuk grond dat als plezierbos van Nieuwerhoek diende werd verkocht aan de B.J. Rothuijs, die er de buitenplaats Vrede(n)hof(f) liet bouwen. Daarover in een volgend artikel meer.

De buitenplaats Nieuwerhoek blijft in de familie en wordt bewoond door de oudste ongehuwde dochter Johanna Louisa (Loetje) Harderwijk. Zij verblijft er het gehele jaar, zomer en winter. Toen nog als adres Langeind A 32. Er stonden bij haar ook twee dienstboden ingeschreven: Willemijntje Deijs en Hendrina Overeem. Bij huize Nieuwerhoek behoorden ook meerdere dienstwoningen

voor koetsier en tuinlieden. De tuinmanswoning werd bewoond door tuinbaas Gerhardus Gisbertus Jacobus van de Vuurst (1819 Ubbergen - 1900 Soest), gehuwd met Pieterella van Staveren.

*** Op den achttienden September 1861 overleed te Soest, op Nieuwerhoek, mijne geliefde zuster Mejufvrouw JOHANNA LOUISA HARDERWIJK, in den ouderdom van ruim 71 jaren.
Amsterdam, M. HARDERWIJK.
19 Sept. 1861. Wed. N. J. BERKHOFF.

Berichtgeving overlijden Johanna Harderwijk, 1861.

Ook na het overlijden van Johanna in 1861 blijft Nieuwerhoek familiebezit, dan bewoond door haar jongere zus Margaretha Harderwijk, weduwe van Jan Nicolaas Berkhoff. Zij woonde in Amsterdam en gebruikte Nieuwerhoek slechts

als zomerverblijf. Zij onderhield de plaats keurig, maar bracht geen belangrijke veranderingen aan. Zij is overleden op 24 november 1884 op Nieuwerhoek en vermaakt dan een bedrag van f 2.000,- aan de diaconie van de Hervormde

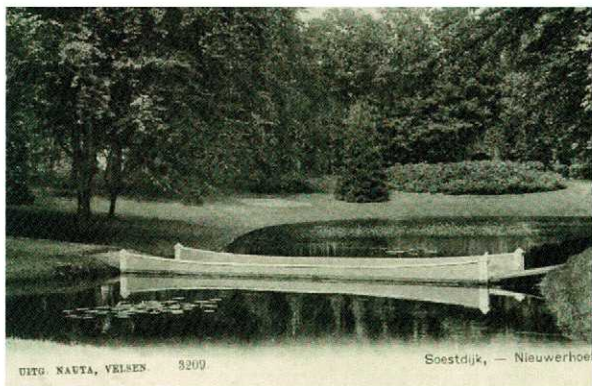
Gemeente. Hiermee is een einde gekomen aan bijna 75 jaar bezit van de familie Harderwijk.

Berichtgeving overlijden Margaretha Berkhoff-Harderwijk, 1884.

Soest. Mevrouw de Wed. J. N. Berkhoff, onlangs in deze gemeente op den Nieuwerhoek overleden, heeft bij testamentaire beschikking aan de diaconie der Herv. gemeente alhier vermaakt eene som van 12000.

Jan Beetz (bewoner 1885-1903)

Na de familie Harderwijk wordt Jan Beetz de volgende eigenaar van de buitenplaats Nieuwerhoek. Hij is geboren op 30 april 1823 in Amsterdam, en overleden op 17 december 1903 te Amsterdam. Hij was ongehuwd en kinderloos. Zijn beroep was makelaar en steenkoper, zoon van Andries Beetz, ook makelaar, en Bartruijda Boot. Jan Beetz was een goede bekende van de familie Harderwijk. Hij was in 1848 een partnerschap aangegaan in een vennootschap in metselmaterialen met Jan Nicolaas Berkhoff, koopman in metselmaterialen en gehuwd met Margaretha Harderwijk (de jongere zus van Johanna). Na het overlijden van Berkhoff in 1857 zette Beetz de onderneming in 1858 voor eigen rekening voort, maar hield wel contact met de weduwe. Nadat de weduwe Berkhoff-Harderwijk (kinderloos) in 1884 was overleden verkreeg Beetz de buitenplaats Nieuwerhoek uit de nalatenschap.

Vijver Nieuwerhoek met karakteristieke loopbrug, 1890-1900. Bron: AE.

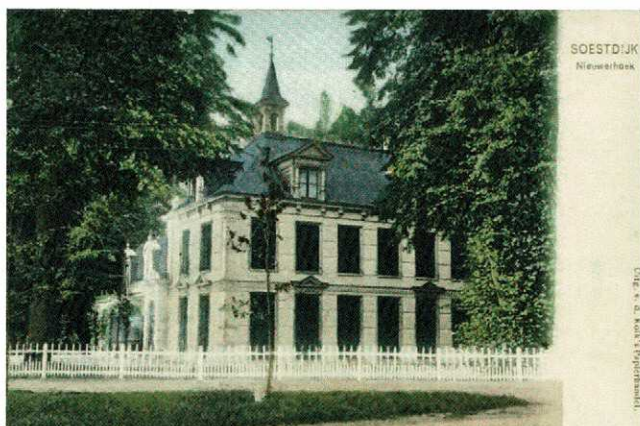
Ook deze Amsterdammer gebruikte Nieuwerhoek alleen als zomerverblijf. Hij heeft het huis zowel uitwendig als inwendig geheel vernieuwd, aangepast aan de tijd. De trouwe tuinbaas Vuurst, overlijdt in november 1900, hij is dan 56 jaar in dienst geweest op Nieuwerhoek. Zijn opvolger wordt Berend Groeneveld, hij was al in dienst en promoveert van tuinier naar tuinbaas.

Jan Beetz heeft niet zo lang van zijn zomerverblijf kunnen genieten als zijn voorgangers de familie Harderwijk. Hij is overleden op 17 december 1903. Al een week na zijn overlijden vermeld De Gooi- en Eemlander het volgende:

“Nu de heer J. Beets, een van de zomergasten alhier, en eigenaar van huize „Nieuwerhoek”, is overleden, zijn velen verlangend te weten in wiens handen deze schoon gelegen villa met uitgebreide gronden zal overgaan. Daar genoemde heer niet getrouwd was en dus geene kinderen nalaat, is het niet waarschijnlijk, dat de bezitting „Nieuwerhoek” in ééne hand zal blijven. Komt het onder den hamer, dan zullen zeker de gronden, zoo mooi gelegen op den Lazarusberg van af de Rijksstraat, door deze of gene bouwmaatschappij worden ingepakt, 't geen niet zal bijdragen tot bestendiging van de schoone dreven van Soest.”

Niet lang daarna, op 16 april 1904, wordt Nieuwerhoek te koop aangeboden en daarbij als volgt beschreven:

“De zeer gunstig bekende en aangenaam gelegen buitenplaats NIEUWERHOEK, met Koetshuis en Stalling voor vier paarden, Koetsiers- en Tuinmanswoningen, Moestuin met vele fijne vruchtbomen, Waterpartij, Wandelbosch, Bouwland, Overplaats, enz. enz. aan den Straatweg van Baarn naar Amersfoort, ter gezamenlijke grootte van bijna 22 Hectaren.”

Het geheel is onderverdeeld in 17 kavels. Op alle kavels wordt op 10 mei 1904 in het gebouw Frascati in Amsterdam een bod uitgebracht. De bij de veiling betrokken makelaar

De buitenplaats Nieuwerhoek ten tijde van de veiling, rond 1900, na verbouwing door Jan Beetz. Bron AE.

Th. P. Vethake uit Baarn biedt op alle 17 kavels gezamenlijk f 80.137,- en werd daarna gemijnd³ op f 6.000,- waardoor hij voor f 86.137,- alle kavels verwerft.

Op 13 mei 1904 wordt ook de gehele inboedel van wijlen J. Beetz te koop aangeboden. Het pand wordt leeg opgeleverd. De gehele opbrengst van de verkoop van de buitenplaats met inboedel moest verdeeld worden over een 40-tal erfgenamen van Jan Beetz.

Gebroeders Sukkel, begin verkaveling Nieuwerhoek (1905-1906)

Makelaar Vethake wordt zelf geen eigenaar, maar trad op als gemachtigde van de gebroeders Sukkel uit Soest. Wie zijn die ondernemende gebroeders Sukkel uit Soestdijk? Dat zijn de broers Gijsbertus en Gerardus (Gerrit) Sukkel, zonen van Gijsbertus "Gijsbert" Sukkel, schilder, en Jannetje Staal. Zij treden gezamenlijk op als aannemers.

De oudste was **Gijsbertus Sukkel** (27 oktober 1860 Soest - 20 jul 1941 Utrecht) en huisschilder van beroep. Hij is gehuwd met Maria Anna Rothschenk (8 oktober 1866 Kempton [D] - 12 februari 1922 Soest). Hij is op 10 jun 1924 te Waspik hertrouwd met Maria Elisabeth Cornelia van Strien (3 maart 1882 Waspik - 17 februari 1964 Etten-Leur).

Zijn jongere broer **Gerardus (Gerrit) Sukkel** (31 jul 1868 Soest - 23 januari 1963 Soest) was timmerman van beroep (aannemer). Hij is gehuwd 19 januari 1897 Bussum met Wijntje Vrakking, dochter van Theodorus Bertinus Vrakking en Clasina Maijoor (2 september 1861 Bussum - 18 december 1901 Soest).

De groote buitenplaats »Nieuwerhoek» met omliggende bosschen en bouwlanden, waartoe ook de Lazarusberg behoort en die onlangs door de gebroeders Sukkel te Soest werd aangekocht, zal als villa-park geëxploiteerd worden. De verkaveling van het uitgestrekte terrein, gelegen aan den Rijksstraatweg in de onmiddellijke nabijheid van het Paleis »Soestdijk», heeft reeds plaats gehad.

Knipse Amersfoortsche Courant 28 mei 1904.

Zij beginnen direct met de verkaveling van Nieuwerhoek om het als villapark te gaan exploiteren. Ze beginnen ook de overplaats bouwrijp te maken en bieden in december 1904 100 percelen extra zware eiken- en beukenbomen te koop aan. Ze verkopen het bouwland tegenover

³ Door 'mijn!' te roepen op een publieke verkoping (bij afslag) wordt men eigenaar van het te koop aangeboden.

Nieuwerhoek tegen de Engh tot nabij de Lazarusberg, stukken grond voor bouwterrein, de overplaats en het bouwland daarachter, de tuinmanswoning met de moestuin en den boomgaard, en uiteindelijk het herenhuis met wat er overschoot van Nieuwerhoek.

De gebroeders Sukkel waren actieve bouwers en handelaren in onroerend goed. Zij waren ook de bouwers van verschillende panden aan de Vredehofstraat tegenover Huize Nieuwerhoek. Daarin zijn o.a. een kapper, een ijssalon en een snackbar gevestigd. Zij waren daarnaast actief betrokken bij de katholieke gemeenschap en de bouw van de Mariakerk in Soestdijk.

Pieter Samuel Meerburg (bewoner 1906-1915)

Nieuwerhoek zelf werd in 1906 voor f 45.000,- verkocht aan Pieter Samuel Meerburg, emeritus-predikant. De tuinbaas is dan W. van der Walt.

Meerburg is geboren op 19 juni 1861 in Katwijk aan Zee en overleden op 17 januari 1942 in Haarlem. Hij was tijdens zijn leven koopman, reder, wethouder en dominee. Zijn intrede als dominee was in 1887 in Kethel (nu gemeente Schiedam). Daar heeft hij in 1891 de eerste steen gelegd voor de nieuwe pastorie bij de oude hervormde kerk. Daarna was achtereenvolgend predikant in Capelle aan den IJssel, 's-Graveland, Maasland en tot slot Hillegom, waar hij in 1906 om gezondheidsredenen met emeritaat ging.

*Pieter Samuel
Meerburg.*

Hij was de zoon van Dirk Meerburg, koopman en wethouder, en Adriana van Duijvenbode. Hij is op 5 april 1900 in 's-Graveland in het huwelijk getreden met Jonkvrouwe Henriette Lucretia Johanna Six (1867-1927), dochter van Jonkheer Pieter Hendrik Six en Barones

Henriette Louisa Elisabeth d'Ablaing van Giessenburg. Vermoedelijk dankzij het kapitaal van de zijde van zijn vrouw kon hij in 1906 op 45-jarige leeftijd met pensioen en Nieuwerhoek kopen. Hij liet het huis in dezelfde staat en bracht geen veranderingen aan. Hoewel Soest toen een Electriscbe Centrale bezat, maakte hij geen gebruik van elektriciteit. Later kocht hij nog een perceel grond achter zijn huis tegen de Noorderweg gelegen en verkocht hiervan weer een gedeelte aan J. Dijs, die er een bakkerij met koffiehuis liet bouwen. De tuinmanswoning verkocht hij aan de heer A.M. de Kok, eigenaar van de villa

Groenhof aan de Rijksstraatweg (thans Burgemeester Grothestraat). Zo bleef er steeds minder over van de ooit omvangrijke buitenplaats Nieuwerhoek.

De gezondheid van emeritus-dominee Meerburg verbeterde, waardoor hij een steeds actiever leven kon leiden. Hij verzorgde in vele omliggende plaatsen predikbeurten en had nauw contact met Koningin-Moeder Emma die hij regelmatig vergezelde wanneer ze naar een kerkdienst ging. Op enig moment was er zelfs sprake van dat hij weer als predikant beroepen zou worden, dat is er uiteindelijk niet van gekomen. Tijdens de jaren dat hij in Soest woonde heeft hij samen met dr. L.J. Holding in Maarsbergen de Nederlands-Hervormde Stichting "Valkenheide" opgericht, een tehuis voor moeilijk opvoedbare en verwaarloosde jongens.

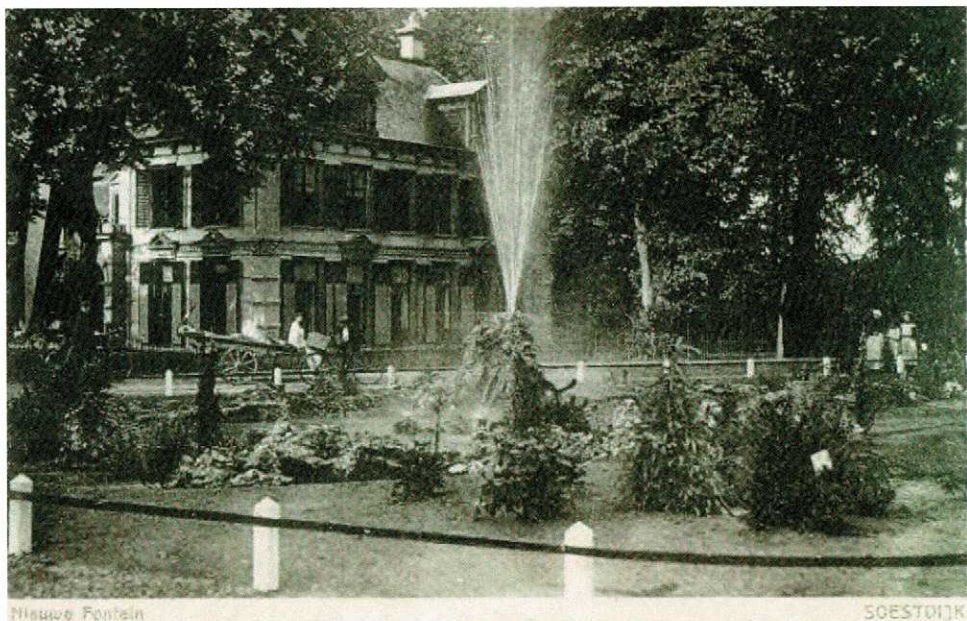
Jules Eduard Mendes (bewoner 1915-1920)

In 1915 verkocht Meerburg, wegens zijn verhuizing naar Hilversum, de villa Nieuwerhoek aan de laatste particuliere eigenaar Jules Eduard Mendes. Het adres is dan Vredehofstraat 2. In 1911 zijn in de Soest de meeste straatnamen vastgesteld en heeft de Rijksstraatweg een veelheid aan namen gekregen. Pas in 1942 is de weg rondom Nieuwerhoek Nieuwerhoekplein genoemd.

Schilderij van Mendes, vrouw met spinnenwiel, en pentekening met Mozart.

Jules Mendes is geboren op 14 september 1862 te Amsterdam en overleden 27 januari 1920 te Soest. Hij was de zoon van de bankier en filantroop Michael Mendes en Henriëtta Clara Cahn. De heer Mendes noemde het huis Villa Catharina naar zijn echtgenote Catharina Hendrika Gezina van Thol. Mendes was kunstschilder en tekenaar, lid van Arti & Amicitia te Amsterdam en exposeerde verschillende malen. Zijn oeuvre werd vooral gevormd door figuren

Nieuwerhoek met het daarvoor aangelegde nieuwe fontein, ca. 1915. Bron AE.

en landschappen met figuren. Hij overleed op Nieuwerhoek op 27 januari 1920, kinderloos.⁴

Huize Nieuwerhoek heeft meer dan een eeuw, van 1810 tot 1920, dienstgedaan als buitenplaats en woonhuis voor welgestelde families. Zoals met meer buitenplaatsen wordt het bezit van een grote buitenplaats met personeel te duur voor particulier bezit en krijgt het nog steeds fraaie pand een andere functie.

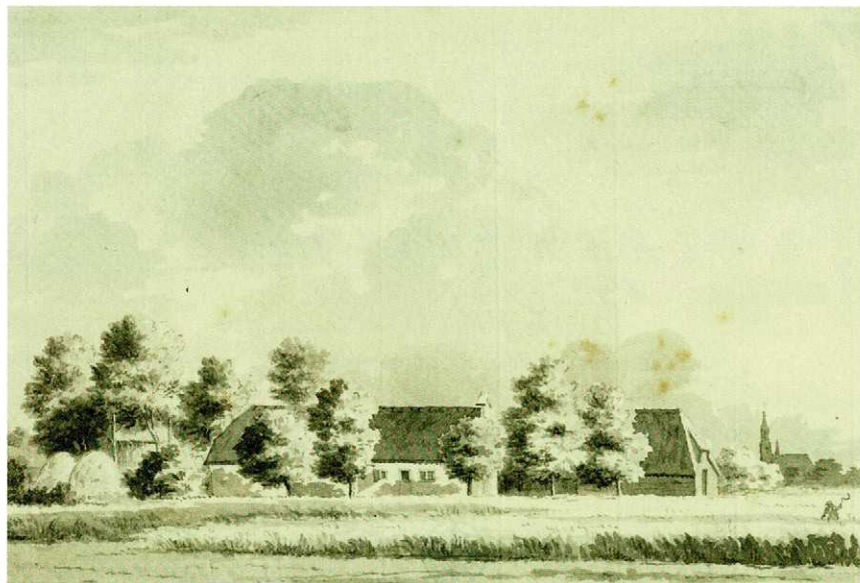
Nieuwerhoek wordt Mariënburgh

De “Zusters Augustinessen van Delft” waren in 1905 naar Soest gekomen en daar gestart met wijkverpleging (later Wit-Gele Kruis) in een door de familie Ordeman-Muller beschikbaar gestelde villa aan het Langeind A 124.⁵ Deze villa werd door Ordeman-Muller ondergebracht in de Stichting Mariënburgh

⁴ In het in 2014 uitgebrachte boek “Beeldende Kunstgeschiedenis 20ste eeuw Soest/Soesterberg” geschreven door Wim de Kam en Frans Stokhoff de Jong, wordt ook aandacht besteed aan deze kunstschilder.

⁵ Zie VZTS Winter 2017 (38e jaargang nummer 4) Zusters Augustinessen van Heemstede.

en de zusters mochten er blijven wonen na het overlijden van het echtpaar. Omdat de ruimte te klein was geworden kocht de Stichting Mariënburch in 1920 Nieuwerhoek en ging na de inwijding onder de naam "Mariënburch" dienstdoen als rusthuis, waar o.a. pastores met emeritaat van hun laatste levensjaren konden genieten. De stichting Mariënburch is vernoemd naar de voormalig kloosterboerderij **Mariënburch** in de Kerkebuurt.

Kloosterboerderij, tekening 1731. Vervaardiger: L.P. Serrurier.

In 1924 vroegen de eerwaarde zusters van Mariënburch f 25.000,- te leen via obligaties. Dit ter aanvulling om de uitbreiding van "Oud-Mariënburch" te kunnen realiseren. In 1926 is het eigendom van Nieuwerhoek overgegaan naar de Zusters Augustinessen, vanwege de nieuwbouwplannen. De Stichting Mariënburch is blijven bestaan als Fonds waarmee parochiële activiteiten werden ondersteund.

In augustus 1927 volgde de openbare aanbesteding waarna de bouw van "Nieuw-Mariënburch" (links tegen "Oud-Mariënburch" aan) kon beginnen. "Nieuw-Mariënburch" is geopend op 31 januari 1929 en heeft o.a. dienstgedaan als ziekenhuis (ten behoeve van geneeskundig herstel en kleine ongevallen, geen operaties of tbc-behandeling), verpleeghuis, rusthuis en

kraamcentrum. Op ansichtkaarten die er van Mariënborg Vredeshofstraat 2/ Nieuwerhoekplein 10 bewaard zijn gebleven, werden verschillende benamingen gebruikt zoals Villa Nieuwerhoek, Nieuw Mariënborg, Rustoord Nieuwerhoek, Rustoord Nieuw Mariënborg, Verpleegafdeling R.K. Ziekenhuis Mariënborg, Stichting Mariënborg en Ziekeninrichting Nieuw Mariënborg. Om plaats te maken voor nieuwbouw van o.a. woon-zorginstellingen zijn Oud- en Nieuw Mariënborg, en daarmee ook voormalig Nieuwerhoek, begin 1979 afgebroken.

Nieuw Mariënborg, 1935-1935. Bron: AE.

Bronnen

- Soest in de 17e en 18e eeuw, HVS, Derks en Heurneman;
- Manuscript ds. J.J. Bos, HVS;
- Kadasterkaarten 1832, Hisgis;
- Historische kranten;
- Genealogische bronnen;
- Archieven Nederlandse biercultuur, Theo Bakker, e.a.;
- Archief HVS.

Wandelingen in het Gooi

Bij het artikel over de geschiedenis van Nieuwerhoek mag dit citaat uit 1875 niet ontbreken, van een wandeling komend vanuit De Bilt naar Soest:

“Wij wandelden het Paleis en de daarachter gelegen hertenkamp om, welke laatste een groote uitgestrektheid heeft, en rustten eenige oogenblikken aan een boschwachterswoning. Altijd bleef het regenen. Eerst boden de boomen ons nog eenige beschutting, maar allengs begonnen zij ook genoeg van het water te krijgen en schudden zeer royaal al wat zij te veel hadden over ons uit. Maar hoe nat ook, verloren wij den moed niet en door een menigte lanen en laantjes bereikten wij den Utrechtschen straatweg, ja, wij hadden zelfs nog animo genoeg, om het bevallige landgoed van mevrouw van Wesseling aan den tol te bewonderen (Villa Eikenhorst bij de Veenhuizer tol).

Langs de Pijnenburger Grift of Praamgracht kwamen wij aan het voornaamste gedeelte van Soestdijk, te midden van prachtige buitenplaatsen en optrekjes. Maar nu werd het toch al te erg met den regen; tegen zoo iets was geen gewoon mensch meer bestand en wij zochten in het groote Hotel (Trier), dat zeer fraai gelegen is, een schuilplaats. Daar zaten wij in een groote zaal, met nog een paar wandelaars, droevig en ongezellig koffij te drinken, terwijl het water in stroomen nederviel. Wij keken naar de kippen, die op het plein rondliepen, om te zien of ze ook schuilen zouden, hetgeen zooals men weet een onmiskenbaar teeken is, dat de regen zal ophouden; maar we konden er niet wijs uit worden: de eene schulde on de andere liet zich nat regenen.

Eindelijk helderde de lucht toch wat op: de schuilende kip had het geraden en wij togen weer op weg. Zelfs bij regen moesten al die prachtige buitenplaatsen een aangenamen indruk op ons maken. De straatweg naar Soest doet aan de Velper of Zeyster-weg denken. Men maakt hier van bloemperken in tapisserie-stijl aangelegd meer dan ergens werk. Een onbeschrijflijke kleurenpracht schitterde ons tegen. In dit opzicht waren vooral de buitenplaats Nieuwerhoek en het reeds

genoemde buiten aan den tol merkwaardig. De plaats Witsenburg (het latere Colenso) onderscheidt zich zeer door het prachtige woonhuis. Het groot aantal optrekjes en villa's in deze streken is inderdaad opmerkelijk."

Bron: Het Leeskabinet, mengelwerk gezellig onderhoud voor beschaafde kringen, door D.F. van Heyst, 1 maart 1875.

De tuinen behorende bij plaats Witsenburg, het latere Colenso.

100ste geboortedag van Piet Ekel

Wie naar de jeugdserie Swiebertje keek kon niet om hem heen: “Malle Pietje”. Een markante figuur, vertolkt door een minstens zo markante Soester. Dit jaar is het 100 jaar geleden dat Piet Ekel geboren werd. Reden voor René van Hal om terug te kijken op het leven van Ekel en zijn betekenis voor de Soester samenleving.

Door René van Hal

Piet Ekel.

Op 21 september 2021 was het 100 jaar geleden dat Piet Ekel, een bekende en vooral ook markante Soester, is geboren. Hij is op 28 juni 2012 op 90-jarige leeftijd overleden. Deze 100ste geboortedag is toch een moment om nog eens even bij hem stil te staan. Zijn landelijke bekendheid is nog steeds een reden dat zijn naam regelmatig aandacht krijgt, zoals afgelopen zomerseizoen bij een van de vragen in het programma “De Slimste Mens”. Vooral de gestalte die hij aan de figuur “Malle Pietje” gaf in de jeugdserie Swiebertje (1968-1975) leeft nog voort in de herinneringen van velen die deze serie in hun jeugd hebben gezien. Dit typetje heeft zeker een deel van zijn verdere leven bepaald omdat hij dit typetje, ook nadat de serie op TV was beëindigd, vele malen heeft doen herleven in diverse voorstellingen en bij diverse activiteiten.

Bij zijn overlijden is in ons verenigingsblad “Van Zoys tot Soest” een uitgebreide biografie verschenen, geschreven door Wim de Kam (Van Zoys tot Soest 33-2 Herfst 2012). Op onze website www.hvsoest.nl is deze biografie terug te lezen.

In deze bijdrage wil ik vooral zijn inzet aan de ontwikkeling van de Soester samenleving nog eens belichten. Daarbij mag wat mij betreft een onderscheid worden gemaakt in de periode vóór 1968 en daarna. In de

periode vanaf 1968 heeft hij, zo lijkt het, een dubbele persoonlijkheid gekregen door zijn invulling van de figuur "Malle Pietje"; hij profileerde zich enerzijds als de heer Piet Ekel en anderzijds als Malle Pietje.

Soest in optima forma

Piet Ekel is weliswaar geboren op de Nieuweweg, maar eigenlijk voelde hij zich zijn hele leven inwoner van de Kerkebuurt, waar het gezin Ekel zich in 1927 vestigde en zijn vader aan de Torenstraat een winkel "De Toren" begon, een handels- en technisch bureau.

Advertentie uit 1928 in Soester Courant.

Die buurt was "Soest in optima forma". Omdat hij een rap prater was en zich interesseerde in de Soester gemeenschap, kon hij daar vele (historische) verhalen over vertellen in voorstellingen waarin hij zich

BIETENBOUWERS VOOR DE RADIO.
Morgenavond, te 9 uur, wordt in het K.R.O.-programma de Soester avond uitgezonden, welke enige weken geleden in het St. Jozefgebouw plaats vond. De Bietenbouwers en Bart v. d. Melm (Piet Ekel) traden hierin op.

Bericht Soester Courant 12 juni 1953.

als "Gart van de Melm" presenteerde. Een rol die hij trouwens ook landelijk invulling gaf bij het KRO-programma "De Bietenbrouwers", later "De Boertjes van Buuten". Een programma dat in die dagen ook wel eens in Soest werd opgenomen.

Voorliefde voor sport

Zijn moeder was een gymnaste, wat de basis vormde voor de rol die hij in het Soester sportleven vervulde. Jarenlang heeft hij een bestuursfunctie vervuld bij de Soester Turnclub, waarvan verschillende keren en ook vele jaren als voorzitter. Hij was ook de initiatiefnemer van de fusie in 1971 met de andere Soester gymnastiekverenigingen Crescendo en Olympia in AGV De Springbokken. Vanuit die rol heeft hij ook een stempel gedrukt op de activiteiten van de Sportstichting/Sportraad in Soest.

Bij de realisatie van Sporthal Beukendal in 1969 was hij de voorzitter van het organisatiecomité van het grote openingsfeest in deze Sporthal, waaraan

niet alleen sportverenigingen een deel van het programma verzorgden, maar ook tal van landelijk bekende artiesten waarmee hij jarenlang contacten onderhield.

Artiest in hart en nieren

Menig keer heeft hij in eerste tientallen jaren na de Tweede Wereldoorlog ervoor gezorgd dat bekende artiesten naar Soest kwamen en in de zaal van Hotel Eemland of het Verenigingsgebouw Sint Jozef aan de Steenhoffstraat voorstellingen verzorgden. Daarbij was altijd wel een rol voor hem zelf weggelegd. Hij was een artiest in hart en nieren, die al in de Tweede Wereldoorlog actief was. Bekend van zijn imitaties (o.a. van Prins Bernhard) was hij op sommige vlakken een voorloper van André van Duin. Zijn stem was op vele manieren te gebruiken en vele typetjes heeft hij invulling gegeven in hoorspelen, bij het inspreken van tekenfilms, e.d. Zeker in die tijd waren de Nederlanders hiervoor nog aan de radio gekluisterd. Zijn unieke stem was ook vele jaren op Radio Soest te horen in een programma dat hij had samen met Anton van den Dijssel, waarbij Soester herinneringen op een vaak komische wijze werden gedeeld.

Zijn organisatietalent en tegelijkertijd zijn uitgebreide netwerk zorgden ervoor dat vele uitvoeringen in Soest van de gymnastiekverenigingen en andere culturele verenigingen (zoals ook VVV, BDC, Middenstandsvereniging) een extra impuls kregen in zowel Sporthal Beukendal als het Openluchttheater (voorloper van Cabrio). Op het gebied van cultuur had hij ook zo zijn eigen visie. Hij vond vele jaren dat er te weinig werd samengewerkt, te weinig gepresteerd, en het dus anders en beter zou moeten. Niet onbenoemd mag blijven zijn inzet, tezamen met zijn maatjes Jan Leyendekker en Piet Daalhuizen in 1988 en latere jaren, voor een echt groot theater in Soest, vergelijkbaar met de Speeldoos in Baarn. Dat is uiteindelijk niet gelukt, of het moet straks nog in de plannen rondom de Dalweg een nieuwe kans krijgen.

Een persoonlijke noot

Rondom het jaar 1987 heb ikzelf veel met hem en zijn maatjes Jan en Piet te maken gehad als secretaris van het Comité Landjuweel Soest 1987. Met dit trio is de openingsavond een grote en onvergetelijke happening geworden.

De heren Daalhuijsen, Ekel en Leyendekker worden door voorzitter en secretaris Comité Landjuweel Soest 1987 (Hans van de Pol en René van Hal) bedankt voor de verzorging van de openingsavond tijdens het Landjuweel Soest 1987. Foto gemaakt door Herman van Dam uit gilde-archief.

Vele Soester verenigingen deden hieraan mee en met Soester TV-persoonlijkheden en Soester artiesten werd op unieke wijze een gezamenlijk programma samengesteld. Zo werd de plaatselijk accordeonvereniging Animato gekoppeld aan De Kermisklanten, wist Conny Vink zich te profileren als mevrouw Van Gaesbeek, en waren er vele verrassende acts. Wanneer we Piet Ekel en zijn maten volledige vrijheid hadden gegeven dan was het wellicht nog grootser geweest, maar alles kost geld. Ook de speciale seniorenmiddag tijdens het Landjuweel kreeg door Piet een extra dimensie, niet alleen met zijn vertolking als Malle Pietje, maar ook door optredens van Herman Emmink e.a.

Vanuit Soest deed je eigenlijk nooit een vergeefs beroep op zijn medewerking. Of het nu was voor de Paardenkamp, voor molen De Windhond, een bijzonder festiviteit bij een winkelcentrum of voor de Oudheidkamer, je kon op hem of zijn alias Malle Pietje rekenen.

Dat hij speciale interesse had in de historie van Soest mag als afsluiting niet onbenoemd blijven. Als hij maar enigszins kon was hij aanwezig op

Klitsavond of op de Ledenvergadering of andere activiteiten die werden georganiseerd. Kortom, het is goed om bij zijn 100ste geboortedag nog even bij onze dorpsgenoot en oud-lid van onze Historische Vereniging stil te staan.

Optreden Piet Ekel op Seniorenmiddag Landjuweel Soest 1987 met zijn beroemde emmer, welke hij gebruikte voor zijn imitaties. (foto gemaakt door Herman van Dam uit gilde-archief.

Piet Ekel tezamen met Joop Doderer (Swiebertje) actief voor actie bij de Paardenkamp. Foto: Eempers.

Historische cafés HVS weer van start

Door René van Hal

Zoals het bestuur in haar berichten al heeft aangekondigd zal de organisatie van de Historische cafés na anderhalf jaar weer opgepakt worden. De belangstelling was niet alleen gegroeid, maar was soms zo overweldigend dat er een extra avond over een onderwerp georganiseerd moest worden. Elk Historisch Café heeft een speciaal onderwerp dat met de historie van Soest en Soesterberg te maken heeft.

In september 2021 is de HVS al begonnen met de organisatie van de Historische cafés. Op zaterdag en zondag 11 en 12 september jl. werd de historie van de gemeentehuizen in Soest en de panden van verschillende gemeentelijke diensten doorgenomen. En tijdens het Cultuur Herstart Festival op 25 en 26 september waren de Historische Cafés gewijd aan het oudste pad door Soest (van het Lange Eind naar het Korte Eind, het huidige Kerkpad). Aan dit pad stonden vele historische boerderijen, herbergen, buitenplaatsen en zelfs bekende bezienswaardigheden zoals het Spreukenhuisje.

Onderwerpen Historische cafés tot eind van het jaar

In het najaar volgt dus nog een reeks Historische cafés. De cafés worden gehouden op de eerste dinsdagavond van de maand en wel vanaf 20.00 uur in de grote zaal van het Gildehuis, Steenhoffstraat 46B. Daarnaast zal eens per kwartaal ook op woensdagmorgen om 10:00 uur een Historisch café georganiseerd worden. Voor alle cafés geldt dat deze voor HVS-leden gratis toegankelijk zijn, niet-leden betalen een bijdrage van €5,- per persoon. Gezien de omvang van de accommodatie is het noodzakelijk van tevoren een plaats te reserveren. Dit kan via onze website www.hvsoest.nl.

- **Dinsdag 5 oktober** is het thema “**Bleekneusjes in Soest en Soesterberg**”, aansluitend op het Themanummer dat eerder dit jaar is verschenen. Inleiders zijn de beide schrijvers Jan de Mos en René van Hal.

- **Dinsdag 2 november** zal het Historisch Café gewijd zijn aan **Busonderneming Tensen**. Gezien de grote belangstelling vorig jaar februari waren veel belangstellenden op de reservelijst geplaatst. Deze avond dus een nieuwe kans met trouwens een op onderdelen wel wat aangepaste presentatie door René van Hal. Het onderwerp blijft de gemoederen bezig houden. In het Museum Soest is een speciale vitrine ingericht en er zijn artikelen verschenen over het opknappen van een van de bussen die nog in een museum in Apeldoorn staat. Zal deze bus nog eens door Soest kunnen gaan rijden?
- **Woensdagmorgen 17 november** wordt met Peter Beijer teruggeblikt op de periode dat **het Soester Natuurbad** dé ontmoetingsplek in Soest was en waar velen ook hebben leren zwemmen.
- **Dinsdag 7 december** bespreekt Peter Beijer met de aanwezigen de **historie van de middenstand in Soest**. Dan is ook net een 2e boek verschenen over de iconische bedrijven in Soest.

Ontmoetingsmiddagen Soesterberg

In Soesterberg kenden we de maandelijkse koffieochtenden in De Linde waarin onder het genot van een kopje koffie werd gesproken over een historische gebeurtenis in de Soesterbergse gemeenschap. Ook hier zijn weer plannen om deze activiteit nieuw leven in te blazen. Ze zullen gaan plaatsvinden op de derde woensdagmiddag van de maand (20 oktober, 17 november en 15 december) in Ontmoetingscentrum Soesterberg (De Linde is niet meer beschikbaar) vanaf 14.00 uur. Voor de onderwerpen wordt verwezen naar de website www.hvsoest.nl en berichten in de Soester Courant.

Wetenswaardigheden

Digitale versie Soester Courant weer tot 2004 beschikbaar

In het jaar 2004 zijn alle tot die tijd verschenen uitgaven van de Soester Courant gedigitaliseerd en waren via de website van de gemeente Soest in te zien met een goed werkende zoekfunctie. Met de overgang van het archief van de gemeente Soest naar Archief Eemland waren de uitgaven van de laatste 70 jaar niet meer beschikbaar. Recent zijn hierover met de uitgever van de Soester Courant goede afspraken gemaakt en heeft het Archief Eemland alle uitgaven via archiefeemland.courant.nu weer toegankelijk gemaakt. Veel historische informatie over Soest is dus weer digitaal beschikbaar.

Scholenproject NAT voor leerlingen groep 3 en 4

Al enkele jaren levert de Historische Vereniging Soest/Soesterberg een bijdrage aan een scholenproject dat is ontwikkeld door Landschap Erfgoed Utrecht met Cultuur Centraal in Soest. Begin 2022 zal het volgende scholenproject starten voor de groepen 3 en 4 van de basisscholen in Soest en Soesterberg. Het centrale thema is NAT, ofwel wat betekent water voor onze gemeenschap. Tijdens een bezoek van de leerlingen aan Museum Soest zal dit onderwerp op een creatieve wijze worden uitgediept. Vanuit de historie wordt vooral gekeken naar het heden. De functie van de Eem, de waterpomp, de waterleiding, maar ook de regen zullen zeker aan bod komen, maar ook waarvoor we water allemaal nodig hebben.

Historisch materiaal over Soest en Soesterberg

De afgelopen maanden kregen zowel de HVS als het Museum Soest regelmatig historisch materiaal aangeboden zoals foto's, boeken, schilderijen, bijzondere voorwerpen e.a. Op basis van eerder gemaakte afspraken tussen de HVS en Museum Soest wordt gezamenlijk bekeken waar dit materiaal een plek krijgt. Zo zijn voor het Museum Soest met name voorwerpen interessant en heeft de HVS interesse in fotomateriaal, boeken en publicaties. Deze worden dan zoveel mogelijk gedigitaliseerd. Daardoor beschikt de HVS over een steeds uitgebreidere collectie. Zo hebben we afgelopen maanden historisch materiaal ontvangen over meester Jolle van der Wal (voormalig directeur van de Openbare MULO) van zijn dochter, een opstellenboek van

Eén van de foto's die we gekregen hebben uit de erfenis van meester Van der Wal. Op dit exemplaar staat hij geportretteerd samen met één van zijn schoolklassen.

leerlingen van de School met de Bijbel, een aantekenboek van verzuim van een kerkkoor. In de komende periode zal de HVS een plan ontwikkelen voor de omgang met haar archief en Bibliotheek, zodat deze ook voor historisch onderzoek beter toegankelijk wordt.

De leden van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen.

Voor nadere informatie kunt U met de contactpersonen overleggen, te weten:

Genealogie:	Wim Routers - routers@xmsnet.nl
Mondelinge geschiedenis:	Wim de Kam - wpdekam@kpnmail.nl
Website en Verdwenen Soest:	René van Hal - halrenevan@xmsnet.nl
Redactie:	Lucinda van Ewijk, Riky van 't Klooster, Dick van Fulpen Henk van den Boomgaard - redactie@hvsoest.nl
Opmaak:	Linda Kreijns - www.lindaontwerpt.nl
Drukwerk:	Practicum Print Management BV - www.practicum.nl

Contributie per jaar

Voor inwoners van de gemeente Soest is de contributie €23,00. Voor leden buiten Soest is dit hoger omdat het versturen van het kwartaalblad extra kosten met zich meebrengt. Buiten de gemeente: €29,00 - Buitenland: €59,00 - Bedrijfsleden: €40,00 - Betaling contributie op rekeningnummer NL66RABO0359902235. Losse oude nummers verkrijgbaar bij het redactieadres. Leden €2,50. Niet leden €5,00.

Copyright - Historische Vereniging Soest/Soesterberg

Indien niet anders aangegeven komen de afbeeldingen uit de collectie van de HVS en/of uit het Gemeente Archief Soest. Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest/Soesterberg. Redactie en bestuur zijn niet verantwoordelijk voor de inhoud van de aangeboden kopij en beeldmateriaal.

De HVS is een erkende ANBI organisatie

1980

HVS

Historische Vereniging
Soest/Soesterberg

Ferdinand Huyck, door
David Joseph Bles.

Drukwerk verzorgd door:

PRACTICUM PRINT
MANAGEMENT

Al 40 jaar is de historische vereniging een actieve club waar we graag nieuwe leden verwelkomen.

Wat bieden wij u als lid aan:

- Elk kwartaal het verenigingsblad "Van Zoys tot Soest"
- Elk jaar wordt een fietstocht en busexcursie georganiseerd
- De Klitsavond, een gezellige avond met een quiz
- Gratis toegang tot Museum Soest
- Historische cafés over allerlei onderwerpen
- Werkgroep Soesterberg

Wij beheren de websites www.hvsoest.nl,
www.soestopdekaart.nl en www.verdwenensoest.nl.

Verder geven we boeken uit, werken we met de gemeente samen betreffende monumentenzorg, archiefbeheer en Open Monumentendag.

Voor alle vragen over historisch Soest(erberg):
info@hvsoest.nl.

De contributie is € 23,- per kalenderjaar.

Lid worden?

Stuur een mail met uw naam, adres, postcode en woonplaats, telefoon en emailadres naar: info@hvsoest.nl

Historische Vereniging Soest/Soesterberg

Steenhoffstraat 46

3764 BM Soest

Telefoon: 035-5885399

IBAN: NL66 RABO 0359 9022 35

Secretariaat: info@hvsoest.nl

Het *verleden* verrijkt de *toekomst*